

GHID DE BUNE PRACTICI

în baza

***Convenției de la Haga de
Drept Internațional Privat
din 25 octombrie 1980 asupra
aspectelor civile ale răpirii
internaționale de copii***

**PARTEA A VI
ARTICOLUL 13
ALINEATUL (1)
LITERA (B)**

Publicat de

Conferința de la Haga de Drept Internațional Privat – HCCH
Biroul Permanent

Churchillplein 6b | 2517 JW Haga | Țările de Jos

+31 70 363 3303

+31 70 360 4867

secretariat@hcch.net

www.hcch.net

Prefață

Cu ocazia împlinirii a 40 de ani de la încheierea *Convenției din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii*, am onoarea să prezint Partea a VI-a a Ghidului de bune practici în temeiul Convenției HCCH din 1980 privind răpirea internațională de copii, în care este abordată o dispoziție esențială a convenției: articolul 13 alineatul (1) litera (b) (excepția de risc grav de pericol).

Publicația de față are scopul de a oferi îndrumări judecătorilor, autorităților centrale, avocaților și altor practicieni care lucrează în domeniul dreptului internațional al familiei și care trebuie să aplice, în activitatea lor, articolul 13 alineatul (1) litera (b) din Convenția din 1980 privind răpirea de copii. Dispoziția menționată conține una dintre excepțiile de la obligația de înapoiere imediată a copilului, prevăzută în convenție. Faptul că această excepție este invocată tot mai des, în ultimii ani, în cazurile de răpire de copii, precum și îngrijorarea crescândă a comunității de experți că aplicarea incorectă a acestei dispoziții ar putea compromite echilibrul fragil asigurat de Convenția privind răpirea de copii au determinat Consiliul de Afaceri Generale și de Politică, organul de conducere al HCCH, să încredințeze Biroului Permanent sarcina de a elabora, cu ajutorul unui grup de lucru alcătuit dintr-o gamă largă de experți naționali, un ghid de bune practici privind interpretarea și aplicarea articolului 13 alineatul (1) litera (b) din convenție.

Profit de acest prilej pentru a-mi exprima recunoștința față de toate persoanele care au contribuit la elaborarea și finalizarea prezentului ghid. Adresez mulțumiri, în primul rând, numeroșilor membri ai grupului de lucru (lista completă a membrilor este inclusă în ghid) și, în special, dnei judecător Diana Bryant, care a prezidat grupul de lucru încă de la prima reuniune a acestuia, în 2013. Îndrumările de specialitate oferite de dna judecător Bryant, angajamentul său fără rezerve și răbdarea sa au contribuit la finalizarea cu succes a prezentului ghid. Adresez, de asemenea, sincere mulțumiri personalului și numeroșilor stagiați din cadrul Biroului Permanent, care au fost implicați în mod succesiv în proiect. Conform practicii sale solide și rodite, HCCH a transmis prezentul ghid de bune practici spre aprobare membrilor săi. Ghidul a fost aprobat de toți cei 83 de membri (la vremea respectivă) ai HCCH, ceea ce îi consolidează, cu siguranță, valoarea de cea mai bună sursă secundară de informații referitoare la funcționarea convenției.

Este esențial ca toți profesioniștii – indiferent dacă se ocupă de cazuri de răpire internațională de copii cu regularitate, chiar zilnic, sau numai o dată în viață – să dispună de instrumentele necesare pentru a ajuta copiii și familiile care se confruntă cu astfel de situații extrem de critice. Prin publicația de față se speră ca profesioniștii, în special judecătorii, să dispună acum de un instrument care să îi ajute în sarcina delicată de a analiza excepția de risc grav de pericol. Este esențial ca ei să fie în măsură să hotărască în cunoștință de cauză și cu promptitudine cu privire la înapoierea copilului. Autoritățile centrale și alți practicieni vor găsi, de asemenea, îndrumări utile, care îi vor ajuta să se ocupe de cazurile în care s-a invocat excepția prevăzută la articolul 13 alineatul (1) litera (b). Deciziile la care se face trimitere în ghid – care pot fi consultate în totalitate în INCADAT – baza de date a HCCH privind răpirea internațională de copii – vor oferi cititorilor exemple concrete privind modul în care dispoziția a fost aplicată într-o anumită cauză.

În acest context, am convingerea că prezenta publicație importantă va contribui la o mai bună funcționare și la o aplicare mai uniformă a articolului 13 alineatul (1) litera (b) din Convenția privind răpirea de copii – în interesul copiilor și al familiilor din întreaga lume.

Christophe Bernasconi | *Secretar general*

Cuprins

GLOSAR	7
INTRODUCERE	13
I. Articolul 13 alineatul (1) litera (b) în cadrul Convenției de la Haga din 1980	19
1. Principiul: înapoierea copilului	21
a. Scopul convenției și noțiunile pe care se bazează aceasta ..	21
i. Deplasarea sau neînapoierea este ilicită atunci când se încalcă drepturile privind încredințarea.....	21
ii. Deplasarea sau neînapoierea ilicită a unui copil creează un pericol pentru copil	22
iii. Autoritățile din statul reședinței obișnuite sunt cele mai în măsură hotărască asupra drepturilor privind încredințarea și asupra dreptului de vizită	22
b. Hotărârea de înapoiere nu este o hotărâre de încredințare.....	22
c. Procedura sumară de înapoiere	23
d. Cooperarea părților contractante	23
e. Obligația de a dispune înapoierea imediată a copilului	23
f. Rarele excepții de la obligația de a dispune înapoierea imediată ...	25
g. Interpretarea restrictivă a excepțiilor	25
2. Articolul 13 alineatul (1) litera (b) – înțelegerea excepției de risc grav	26
a. Trei tipuri de risc grav.....	26
b. Riscul grav pentru copil.....	26
c. Nivelul de „risc grav”	27
d. Dimensiunea „prospectivă” a excepției de risc grav.....	27
II. Articolul 13 alineatul (1) litera (b) în practică	29
1. Examinarea excepției de risc grav	31
a. Analiza în etape	31
b. Măsurile de protecție	34
c. Dispoziții practice	36
d. Normele procedurale și normele referitoare la probe	36
i. Sarcina probei.....	36
ii. Limitarea informațiilor și a probelor la aspectul înapoierii	37
iii. Admisibilitatea informațiilor referitoare la situația socială a copilului	37
iv. Admisibilitatea cererii de înapoiere și a documentelor anexate	37
2. Exemple de afirmații care pot fi introduse în temeiul articolului 13 alineatul (1) litera (b).....	37
a. Violența domestică îndreptată împotriva copilului și/sau a părintelui care a luat copilul.....	38
b. Dezavantaje de ordin economic sau de dezvoltare pentru copil în momentul înapoierii.....	41
c. Riscurile asociate cu circumstanțele din statul reședinței obișnuite	42
d. Riscurile asociate cu sănătatea copilului	44

e.	Separarea copilului de părintele care l-a luat, atunci când acesta din urmă nu este capabil sau dispus să se întoarcă în statul reședinței obișnuite a copilului	45
i.	Urmăririle penale începute în statul reședinței obișnuite a copilului împotriva părintelui care a luat copilul, pe motivul deplasării sau neînapoierii ilicite	46
ii.	Problemele întâmpinate de părintele care a luat copilul în materie de imigrație.....	47
iii.	Lipsa unui acces efectiv la justiție în statul reședinței obișnuite	48
iv.	Motivele medicale sau familiale referitoare la părintele care a luat copilul.....	49
v.	Refuzul categoric al înapoierii	51
f.	Separarea copilului de frații și surorile sale	51
III.	Bune practici pentru instanțe în cauzele întemeiate pe articolul 13 alineatul (1) litera (b)	55
1.	Principiu general: administrarea eficace a cauzei	57
2.	Bune practici de administrare a cauzei.....	58
a.	Identificarea promptă a aspectelor relevante	58
b.	Soluționarea amiabilă	58
c.	Participarea părților la procedură.....	59
d.	Participarea copilului la procedură	60
e.	Probele	62
f.	Expertiza.....	62
g.	Asistența autorităților centrale și comunicările judiciare directe	63
IV.	Bune practici pentru autoritățile centrale în cauzele întemeiate pe articolul 13 alineatul (1) litera (b).....	65
1.	Obligațiile generale ale autorităților centrale – cooperare și furnizarea de informații	67
2.	Rolul limitat al autorităților centrale în ceea ce privește excepția de risc grav	68
3.	Bune practici pentru autoritatea centrală a statului solicitant	68
4.	Bune practici pentru autoritatea centrală a statului solicitat	69
V.	Resurse utile.....	71
1.	Raportul explicativ privind Convenția din 1980	73
2.	Actele și documentele celei de a paisprezecea sesiuni (1980)	73
3.	Baza de date privind răpirea internațională de copii (INCADAT) ..	73
4.	Ghidurile de bune practici publicate de HCCH.....	74
5.	Rețeaua internațională de judecători de la Haga (IHNJ)	74
6.	Buletinul informativ al judecătorilor privind protecția internațională a copilului	75
7.	Documentele elaborate de autoritățile naționale	75
	Indexul cauzelor citate	77

GLOSAR

Administrarea cauzei

Este vorba de procesul prin care instanța supraveghează desfășurarea cauzei, în special pentru a se asigura că audierile au loc rapid și că procedurile nu înregistrează întârzieri nejustificate.

Angajament

„Angajamentul” este promisiunea sau asigurarea voluntară de a întreprinde sau de a nu întreprinde anumite acțiuni, pe care o persoană fizică – în general, părintele părăsit – o oferă în fața unei instanțe. Instanțele din anumite jurisdicții acceptă sau chiar impun asumarea de angajamente de către părintele părăsit în ceea ce privește înapoierea unui copil. Angajamentul asumat formal în fața instanței sesizate în contextul unei proceduri de înapoiere poate să fie sau să nu fie executoriu în statul către care este înapoiat copilul¹.

Cauză întemeiată pe articolul 13 alineatul (1) litera (b)

Termenul „cauză întemeiată pe articolul 13 alineatul (1) litera (b)”, utilizat în prezentul ghid, se referă la o cauză de răpire internațională de copii care a fost introdusă, în temeiul Convenției din 1980, pentru înapoierea unui copil sau a unor copii și în care se invocă excepția prevăzută la articolul 13 alineatul (1) litera (b).

Comunicări judiciare directe

Comunicările judiciare directe desemnează comunicările care au loc între judecători care prezidează în diferite jurisdicții referitor la o anumită cauză².

¹ În prezentul ghid se adoptă definiția „angajamentului” prevăzută în *Guide to Good Practice under the 1980 Hague Child Abduction Convention: Part I – Central Authority Practice* (Ghidul de bune practici în temeiul Convenției de la Haga din 1980 privind răpirea copiilor – Partea I – Practica autorităților centrale), Bristol, Family Law (Jordan Publishing), 2003 (denumit în continuare „Ghidul de bune practici privind practica autorităților centrale”) [(poate fi consultat și pe site-ul HCCH la adresa < www.hcch.net >, secțiunea „Publications” (Publicații)].

² A se vedea *Direct Judicial Communications – Emerging Guidance regarding the development of the International Hague Network of Judges and General Principles for Judicial Communications, including commonly accepted safeguards for Direct Judicial Communications in specific cases, within the context of the International Hague Network of Judges* (Comunicările judiciare directe – Îndrumări incipiente referitoare la dezvoltarea Rețelei internaționale de judecători de la Haga și Principii generale pentru comunicările judiciare, inclusiv garanții general acceptate pentru comunicările judiciare directe în anumite cauze, în contextul Rețelei internaționale de judecători de la Haga), Haga, 2013, p. 12 (denumite în continuare „Îndrumări incipiente referitoare la comunicările judiciare”) [lucrarea poate fi consultată și pe site-ul HCCH, la adresa < www.hcch.net > secțiunea „Child Abduction” (Răpirea copiilor), apoi „Direct Judicial Communications” (Comunicări judiciare directe)].

Dispoziții practice

Dispozițiile practice sunt măsurile pe care o instanță le poate stabili în cadrul hotărârii de înapoiere, în scopul facilitării și realizării efective a înapoierii copilului. Dispozițiile practice nu au scopul îndepărtării unui risc grav și ele nu trebuie confundate cu măsurile de protecție.

Drepturi privind încredințarea

Conceptul de „drepturi privind încredințarea” folosit în prezentul ghid face trimitere la definiția autonomă prevăzută pentru acest concept la articolul 5 litera (a) din Convenția din 1980 și include „dreptul cu privire la îngrijirile cuvenite persoanei copilului și, îndeosebi, acela de a hotărî asupra locului reședinței sale”.

Excepție de risc grav

În scopurile prezentului ghid, termenul „excepție de risc grav” se referă la excepția prevăzută la articolul 13 alineatul (1) litera (b) din Convenția din 1980, care cuprinde cele trei tipuri de risc grav: expunerea copilului la un pericol fizic, expunerea copilului la un pericol psihic sau punerea în orice alt chip a copilului într-o situație intolerabilă³.

Hotărâri în oglindă

Hotărârile în oglindă sunt hotărârile identice sau similare pronunțate de instanțele din statul solicitant și din statul solicitat, care există doar în anumite sisteme juridice sau jurisdicții. Fiecare dintre respectivele hotărâri este executorie și produce efecte în statul în care a fost pronunțată.

Maltratarea copilului

În funcție de definiția utilizată în jurisdicția în chestiune, „maltratarea copilului” se referă la formele de neglijență fizică, emoțională sau psihologică, de rele tratamente sau de molestare sexuală a unui copil, rezultate, de obicei, din acțiunea sau din inacțiunea unui părinte sau a altei alte persoane.

Măsuri de protecție

În scopurile prezentului ghid, termenul este folosit în sens larg și desemnează măsurile care pot fi obținute pentru abordarea unui risc grav.

Părinte care a luat copilul

Persoana despre care se susține că a deplasat ilicit un copil din statul reședinței sale obișnuite pe teritoriul altei părți contractante sau că a reținut în mod ilicit un copil pe teritoriul altei părți contractante.

³ A se vedea secțiunea I.2 din prezentul ghid.

Părinte părăsit

Termenul „părinte părăsit” desemnează persoana, instituția sau organismul care susține că un copil a fost deplasat sau reținut ilicit pe teritoriul altei părți contractante, cu încălcarea drepturilor privind încredințarea, prevăzute în Convenția din 1980.

Procedură de înapoiere

Conceptul de „procedură de înapoiere” desemnează o procedură care a fost introdusă în temeiul Convenției din 1980 în vederea înapoierii unui copil sau a unor copii și care are loc în fața autorității judiciare sau administrative a părții contractante pe teritoriul căreia a fost deplasat sau este reținut copilul („statul solicitat”)⁴.

În funcție de jurisdicție, procedura de înapoiere poate fi introdusă de părintele părăsit, de avocatul care îl reprezintă pe părintele părăsit, de autoritatea centrală din statul solicitat și/sau de o instituție publică, cum ar fi, de exemplu, *parchetul*.

Punere pe rol

Prin „punere pe rol” se înțelege procedura de introducere a unei cauze pe rolul de audieri al unei instanțe.

Reprezentant separat al copilului

Este vorba de orice persoană sau organism numit sau autorizat de către instanță să reprezinte copilul sau copiii în cadrul procedurii de înapoiere; această noțiune cuprinde avocatul independent pentru copii și reprezentantul legal al copilului, fără a se limita la aceștia.

Rețeaua internațională de judecători de la Haga

Rețeaua internațională de judecători de la Haga (IHNJ – „International Hague Network of Judges”) este o rețea de judecători specializați în chestiuni legate de dreptul familiei, care a fost înființată de Conferința de la Haga de Drept Internațional Privat (HCCH) în scopul facilitării comunicării și cooperării dintre judecători la nivel internațional și în scopul promovării unei funcționări eficiente a Convenției din 1980.

Risc grav

În scopurile prezentului ghid, „riscul grav” în care se află copilul se referă la riscul grav ca, prin înapoierea sa, copilul să fie expus unui pericol fizic sau psihic sau să fie pus în orice alt chip într-o situație intolerabilă.

Stat solicitat

Este vorba de statul în care copilul a fost deplasat sau este reținut. Este statul în care are loc procedura de înapoiere⁵.

⁴ A se vedea articolul 12 alineatul (1) din Convenția din 1980.

⁵ A se vedea articolul 11 alineatul (2), articolul 12 alineatul (3), articolul 13 alineatul (1), articolele 14, 17, 20 și 24 din Convenția din 1980.

Stat solicitant

Este vorba de statul în care a fost depusă, de către autoritatea centrală sau de către o persoană fizică, o cerere de înapoiere a copilului, prin care solicită astfel înapoierea copilului în temeiul Convenției din 1980. În general, este statul în care copilul își avea reședința obișnuită înainte de deplasarea sau neînapoierea sa⁶.

Violență domestică și violență în familie

În funcție de definiția utilizată în jurisdicția în chestiune, termenii „violență domestică” sau „violență în familie” pot să cuprindă o serie de comportamente abuzive în cadrul familiei, inclusiv, de exemplu, forme de abuz fizic, emoțional, psihic, sexual și financiar. Aceste forme de violență pot fi îndreptate împotriva copilului („maltratarea copilului”), a partenerului („violență conjugală” sau „violență împotriva partenerului intim”) sau a altor membri ai familiei.

Violență în familie

A se vedea, mai sus, „Violență domestică și violență în familie”.

⁶ A se vedea articolul 9 („autoritatea centrală reclamantă”) și articolul 11 alineatul (2) din Convenția din 1980.

INTRODUCERE

1. Prezentul ghid de bune practici abordează **articolul 13 alineatul (1) litera (b)** din *Convenția din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii* (denumită în continuare „Convenția din 1980” sau, pur și simplu, „convenția”)⁷; articolul este cunoscut și sub denumirea de „**excepția de risc grav**”⁸.
2. La articolul 13 alineatul (1) litera (b)⁹ se prevede:

„[1] Prin excepție de la dispozițiile articolului precedent [12], autoritatea judiciară sau administrativă a statului solicitat nu este ținută să dispună înapoierea copilului, dacă persoana, instituția sau organismul care se împotrivește înapoierii sale stabilește:
[...]
b) că există un risc grav ca înapoierea copilului să-l expună unui pericol fizic sau psihic sau ca în orice alt chip să-l situeze într-o situație intolerabilă.”
3. Obiectivul prezentului ghid este de a promova, la nivel mondial, o aplicare corespunzătoare și uniformă a excepției de risc grav, în conformitate cu clauzele și obiectul Convenției din 1980, ținându-se cont de instrumentele ajutătoare în materie de interpretare, cum ar fi Raportul explicativ al convenției¹⁰, Concluziile și recomandările Comisiei speciale¹¹ și ghidurile de bune practici existente cu privire la Convenția din 1980. În acest scop, ghidul conține informații și îndrumări cu privire la interpretarea și aplicarea excepției de risc grav, precum și o culegere de bune practici din diferite jurisdicții.
4. Ghidul este împărțit în cinci secțiuni. Secțiunea I conține o prezentare a articolului 13 alineatul (1) litera (b) în cadrul Convenției din 1980. În secțiunea II este prezentată în detaliu aplicarea în practică a articolului 13 alineatul (1)

⁷ Ghidul de față constituie partea a VI-a dintr-o serie de *ghiduri de bune practici în temeiul Convenției din 1980*, publicate de HCCH; a se vedea secțiunea V.4 de mai jos. Dacă nu se specifică altceva, orice trimitere la „ghid” făcută în prezentul document este o trimitere la prezentul ghid (partea a VI-a din serie).

⁸ A se vedea, mai sus, „Risc grav” și „Excepție de risc grav” din glosar.

⁹ Dacă nu se specifică altceva, orice trimitere la un articol făcută în corpul textului sau într-o notă de subsol din prezentul ghid este o trimitere la un articol din Convenția din 1980.

¹⁰ A se vedea E. Pérez-Vera, „Explanatory Report on the 1980 Hague Child Abduction Convention” (Raport explicativ privind Convenția de la Haga din 1980 privind răpirea de copii), (denumit în continuare „Raportul explicativ”), în *Actes et documents de la Quatorzième session (1980)*, volumul III, *Răpirea de copii*, Haga, Imprimerie Nationale, 1982, p. 426-473 (disponibil și pe site-ul HCCH; a se vedea calea indicată la nota 6). Raportul explicativ, în care, printre altele, sunt furnizate informații referitoare la lucrările pregătitoare și circumstanțele încheierii convenției, poate fi utilizat ca mijloc suplimentar de interpretare a convenției. A se vedea *Convenția de la Viena din 23 mai 1969 privind dreptul tratatelor*, articolele 31 și 32.

¹¹ Comisiile speciale sunt comisii instituite de HCCH și convocate de Secretarul general al HCCH în vederea elaborării și a negocierii de noi convenții ale HCCH sau în vederea revizuirii funcționării practice a convențiilor existente ale HCCH. Comisia specială este alcătuită din experți desemnați de membrii HCCH și de părțile contractante ale convenției. La Comisia specială pot participa, în calitate de observatori, reprezentanți ai altor state interesate (în special ale celor care au comunicat Biroului Permanent interesul de a adera la convenție) și ai organizațiilor internaționale relevante. Concluziile și recomandările („C&R”) adoptate de Comisia specială joacă un rol important pentru interpretarea uniformă și funcționarea practică a convenției.

litera (b). Secțiunea III conține îndrumări concrete și bune practici menite să ajute instanțele¹² sesizate cu proceduri de înapoiere să administreze procedura în mod rapid și eficient și să evalueze excepția de risc grav atunci când aceasta este invocată în fața lor. Secțiunea IV conține informații cu privire la rolul autorităților centrale desemnate în temeiul convenției¹³, menite să le ajute să trateze dosarele de intrare și de ieșire în care s-a invocat excepția prevăzută la articolul 13 alineatul (1) litera (b). În secțiunea V sunt prezentate câteva resurse utile. Deși este destinat în principal instanțelor și autorităților centrale, ghidul poate fi de ajutor și avocaților și altor instituții/organisme.

5. Deși este axat pe articolul 13 alineatul (1) litera (b), ghidul conține trimiteri și la alte dispoziții din Convenția din 1980 și din alte instrumente internaționale, în măsura în care acestea pot juca un rol în aplicarea articolului menționat. *Convenția privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea cu privire la răspunderea părintească și măsurile privind protecția copiilor, adoptată la Haga la 19 octombrie 1996* (denumită în continuare „Convenția din 1996”), în special, poate, atunci când este în vigoare între părțile contractante, să fie utilă în cauzele de răpire internațională de copii, completând și consolidând Convenția din 1980 în diferite aspecte importante¹⁴. Site-ul HCCH (< www.hcch.net >) conține informații actualizate pe baza cărora se poate stabili dacă un stat implicat într-o cauză întemeiată pe articolul 13 alineatul (1) litera (b) este parte și la Convenția din 1996 [secțiunea „Protection of Children” (Protecția copiilor), apoi „Status table” (Tabel cu situația actuală)].
6. Convenția din 1980 continuă să fie relevantă pentru drepturile copilului, după cum se poate observa din evoluțiile cadrului juridic internațional intervenite după adoptarea convenției¹⁵. De exemplu, statele care sunt părți la *Convenția din 1989 cu privire la drepturile copilului* (denumită în continuare „CDC”) au obligații în privința unor chestiuni precum participarea copiilor la procedurile de înapoiere în temeiul Convenției din 1980, inclusiv în cazul în care se invocă excepția prevăzută

¹² În prezentul ghid, orice trimitere la o „instanță” este o trimitere la autoritatea competentă judiciară sau administrativă sesizată cu o procedură de înapoiere a copiilor în temeiul Convenției din 1980 (articolul 11).

¹³ A se vedea articolul 6 din Convenția din 1980.

¹⁴ A se vedea, de exemplu, articolele 7 și 50 din Convenția din 1996. Pentru mai multe informații referitoare la posibila aplicare a Convenției din 1996 în cauzele de răpire internațională de copii, a se vedea, de exemplu, *Ghidul practic privind aplicarea Convenției de la Haga asupra competenței, legii aplicabile, recunoașterii, executării și cooperării privind răspunderea părintească și măsurile de protecție a copiilor, adoptată la 19 octombrie 1996*, publicat de HCCH, Haga, 2014 (denumit în continuare „Ghidul practic privind Convenția din 1996”), care poate fi consultat pe site-ul HCCH (a se vedea calea indicată la nota 6), capitolul 13, secțiunea A. A se vedea, de asemenea, N. Lowe și M. Nicholls, *The 1996 Convention on the Protection of Children* (Convenția din 1996 privind protecția copiilor), Jordan Publishing, 2012, capitolul 7.

¹⁵ A se vedea *Office of the Children’s Lawyer v. Balev*, 2018 SCC 16, Curtea Supremă a Canadei (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 1389], punctul 34, unde instanța a hotărât că atât Convenția din 1980, cât și CDC vizează „protejarea interesului superior al copilului”, „protejarea identității copilului și a legăturilor de familie ale acestuia” și „prevenirea deplasării și reținerii ilicite a copiilor” și că ambele convenții „acceptă principiul ca un copil cu un grad suficient de maturitate să aibă un cuvânt de spus în privința locului unde trăiește, după cum se discută mai jos în legătură cu articolul 13 alineatul (2) din Convenția de la Haga”.

la articolul 13 alineatul (1) litera (b)¹⁶. Convenția din 1980 susține dreptul copiilor de a fi informați cu privire la procedura de înapoiere și la consecințele acesteia și de a-și exprima punctele de vedere în cadrul procedurii de înapoiere. Dacă copilul are o vârstă și un grad de maturitate suficiente, ar trebui să se țină seama de punctele sale de vedere.

7. Deși abordează chestiuni de interpretare dintr-o perspectivă generală, ghidul **nu are menirea** de a dirija interpretarea articolului 13 alineatul (1) litera (b) în cauzele individuale. Această interpretare aparține „exclusiv autorității competente care hotărăște asupra înapoierii”¹⁷, ținându-se seama în mod corespunzător de faptele specifice fiecărui caz în parte. Este bine cunoscut faptul că, în cauzele întemeiate pe Convenția din 1980, sunt foarte importante faptele, iar instanțele, autoritățile centrale și alte părți sunt îndemnate să țină seama de acest lucru atunci când consultă prezentul ghid.
8. Trebuie subliniat, de asemenea, că nimic din prezentul ghid nu poate fi interpretat ca fiind obligatoriu pentru părțile contractante la Convenția din 1980 (sau la oricare dintre celelalte convenții ale HCCH) și nici pentru autoritățile acestora, judiciare sau de altă natură. Bunele practici descrise în prezentul ghid au doar un rol consultativ și se supun legilor și procedurilor relevante, inclusiv diferențelor datorate tradiției juridice. În plus, ghidul nu are menirea de a descrie situația juridică a tuturor părților contractante și deci, din necesitate, nu conține decât trimiteri limitate la jurisprudența națională și la dreptul comparat. În fine, ar trebui înțeles că, prin trimiterile la cauze, se dorește oferirea de exemple privind modul în care unele instanțe au abordat afirmațiile de risc grav¹⁸, și nu oferirea de instrucțiuni stricte sau precise pentru judecători sau alte persoane care utilizează prezentul ghid. Trimiterile la jurisprudență au rolul de a ilustra aspecte specifice abordate în partea relevantă a ghidului, indiferent de hotărârea adoptată în cauza respectivă. Toate hotărârile citate în prezentul ghid pot fi consultate în INCADAT¹⁹, unde textul integral al hotărârilor în limba originală este însoțit de un rezumat în limbile engleză, franceză sau spaniolă, în două dintre aceste limbi sau în toate aceste trei limbi. În prezentul ghid sunt incluse rezumate succinte ale aspectelor relevante, pentru a se oferi o indicație rapidă cu privire la relevanța jurisprudenței. De reținut că hotărârile mai recente pot anula sau modifica hotărârile anterioare. Cititorii ghidului ar trebui să consulte INCADAT sau alte surse pentru a verifica dacă există hotărâri mai recente cu privire la aspectul specific al articolului 13 alineatul (1) litera (b), care sunt relevante în speță.

¹⁶ A se vedea, de exemplu, articolul 12 din CDC.

¹⁷ „Concluziile și recomandările adoptate în prima parte și în partea a doua a Comisiei speciale privind funcționarea practică a Convenției de la Haga din 1980 privind răpirea de copii și a Convenției de la Haga din 1996 privind protecția copiilor și un raport al părții a doua a reuniunii”, punctul 62, precum și „Concluziile și recomandările și Raportul primei părți a celei de a șasea reuniuni a Comisiei speciale privind funcționarea practică a Convenției de la Haga din 1980 privind răpirea de copii și a Convenției de la Haga din 1996 privind protecția copiilor (1-10 iunie 2011)”, C&R nr. 13 [aceste două documente pot fi consultate pe site-ul HCCH la adresa < www.hcch.net > secțiunea „Child Abduction” (Răpirea de copii), apoi „Special Commission meetings on the practical operation of the Convention” (Reuniuni ale Comisiei speciale privind funcționarea practică a convenției) și „Previous Special Commission meetings” (Reuniuni anterioare ale Comisiei speciale)].

¹⁸ A se vedea, mai sus, „Risc grav” din glosar.

¹⁹ Baza de date a HCCH privind răpirea internațională de copii. A se vedea secțiunea V din prezentul ghid.

9. Toate părțile contractante sunt încurajate să își revizuiască practicile în ceea ce privește aplicarea articolului 13 alineatul (1) litera (b) și, dacă este necesar și posibil, să le îmbunătățească.
10. HCCH ar dori să mulțumească numeroșilor experți ale căror cunoștințe și experiență au contribuit la elaborarea documentului de față și, în special, membrilor Grupului de lucru pentru elaborarea ghidului, prezidat de dna judecător Diana Bryant (Australia) și alcătuit din judecători, funcționari guvernamentali (de exemplu, personal al autorității centrale), experți universitari/interdisciplinari și practicieni privați din diverse jurisdicții²⁰.

²⁰ La redactarea ghidului au participat, în toate etapele sau la o parte din acestea, următorii experți: judecători – dna judecător Diana Bryant (Australia), președinta Grupului de lucru, dna judecător Queeny Au-Yeung (China, RAS Hong Kong), dna judecător María Lilián Bendahan Silvera (Uruguay), dl judecător Oscar Gregorio Cervera Rivero (Mexic), dl judecător Jacques Chamberland (Canada), dna judecător Bebe Pui Ying Chu (China, RAS Hong Kong), dna judecător Martina Erb-Klünemann (Germania), dl judecător Yetkin Ergün (Turcia), dl judecător Francisco Javier Forcada Miranda (Spania), dna judecător Ramona Gonzalez (Statele Unite ale Americii), dna judecător Hale (Regatul Unit), dl judecător Katsuya Kusano (Japonia), dna judecător Torunn Kvisberg (Norvegia), dl judecător Moylan (Regatul Unit), dna judecător Annette Olland (Țările de Jos), dna judecător Tomoko Sawamura (Japonia), dna judecător Belinda Van Heerden (pensionată) (Africa de Sud), dl judecător Hironori Wanami (Japonia); funcționari guvernamentali – dna Aline Albuquerque (Brazilia), dl Hatice Seval Arslan (Turcia), dna Frauke Bachler (Germania), Ms Gonca Gülfem Bozdog (Turcia), dna Natália Camba Martins (Brazilia), dna Marie-Alice Esterhazy (Franța), dna Victoria Granillo Ocampo (Argentina), dna Juhee Han (Republica Coreea), dl Christian Höhn (Germania), dna Emmanuelle Jacques (Canada), dna Leslie Kaufman (Israel), dl Luiz Otávio Ortigão de Sampaio (Brazilia), dl Francisco George Lima Beserra (Brazilia), dna Tuskasa Murata (Japonia), dna Jocelyne Palenne (Franța), dna Marie Riendeau (Canada), dna Andrea Schulz (Germania), dna Petunia Itumeleng Seabi-Mathope (Africa de Sud), dl Agris Skudra (Letonia), dl Daniel Trecca (Uruguay), dna Kumiko Tsukada (Japonia), dl Yuta Yamasaki (Japonia), dl Juan Francisco Zarricueta Baeza (Chile); experți universitari/interdisciplinari și practicieni privați – dl Nicholas Bala (Canada), dl Stephen Cullen (Statele Unite ale Americii), dna Mikiko Otani (Japonia), dna Heidi Simoni (Elveția), dna Zenobia Du Toit (Africa de Sud).

**Articolul 13
alineatul (1)
litera (b)
în cadrul
Convenției de la
Haga din 1980**

1. Principiul: înapoierea copilului

a. Scopul convenției și noțiunile pe care se bazează aceasta

11. După cum reiese din preambulul său, prin încheierea convenției s-a urmărit „să [se] protejeze copilul, pe plan internațional, împotriva efectelor dăunătoare ale unei deplasări sau neînapoierii ilicite și să [se] întocmească proceduri în vederea garantării imediatei înapoieri a copilului în statul reședinței sale obișnuite, precum și [...] [a asigurării protecției] dreptului de vizitare”. Aceste obiective sunt precizate și la articolul 1²¹.
12. Convenția se întemeiază pe următoarele noțiuni conexe.

i. ***Deplasarea sau neînapoierea este ilicită atunci când se încalcă drepturile privind încredințarea***

13. Prima noțiune care stă la baza convenției este că deplasarea sau neînapoierea este ilicită atunci când se încalcă drepturile privind încredințarea²². Părintele care împarte drepturile privind încredințarea sau care nu are aceste drepturi ar trebui, prin urmare, să solicite și să obțină consimțământul celeilalte părți, adică al persoanei (de obicei, celălalt părinte), al instituției sau al organismului care dispune de drepturi privind încredințarea²³, sau, dacă acest lucru nu este posibil, să obțină permisiunea instanței, înainte de a deplasa sau a reține copilul în alt stat.

²¹ La articolul 1 se prevede:

„Prezenta convenție are drept obiect:

- a) de a asigura înapoierea imediată a copiilor deplasați sau reținuți ilicit în orice stat contractant;
- b) de a face să se respecte efectiv în celelalte state contractante drepturile privind încredințarea și vizitarea, care există într-un stat contractant.”

²² La articolul 3 se prevede că deplasarea sau neînapoierea unui copil se consideră ilicită:

- „a) când are loc prin violarea unui drept privind încredințarea, atribuit unei persoane, unei instituții sau oricărui alt organism acționând fie separat, fie împreună, prin legea statului în care copilul își avea reședința obișnuită, imediat înaintea deplasării sau neînapoierii sale; precum și
- b) dacă la vremea deplasării sau neînapoierii acest drept era exercitat în mod efectiv, acționându-se separat sau împreună ori ar fi fost astfel [exercitat], dacă asemenea împrejurări nu ar fi survenit.”

Drepturile privind încredințarea pot izvorî, în special, în temeiul unui act cu putere de lege, al unei hotărâri judecătorești sau al unei decizii administrative ori în temeiul unui acord care produce efecte juridice în temeiul legislației statului respectiv. În unele jurisdicții, stabilirea drepturilor privind încredințarea poate presupune examinarea competenței unui părinte de a se împotrivi deplasării copilului din jurisdicția în chestiune („drepturile *ne exeat*”). A se vedea hotărârile în cauza *Abbott v. Abbott*, 130 S. Ct. 1983 (2010), 17 mai 2010, Curtea Supremă (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/USf 1029], p. 3, unde, în scurta prezentare a jurisprudenței relevante în speță, instanța și-a exprimat punctul de vedere asupra Convenției din 1980, apreciind că acesta „se ghidează de asemenea în mod semnificativ după punctele de vedere exprimate pe acest subiect de celelalte state contractante”, și anume că „drepturile *ne exeat* sunt drepturi privind încredințarea, în înțelesul convenției”.

²³ A se vedea mai sus „Drepturi privind încredințarea” din glosar.

ii. *Deplasarea sau neînapoierea ilicită a unui copil creează un pericol pentru copil*

14. A doua noțiune care stă la baza convenției este că deplasarea sau neînapoierea ilicită a unui copil aduce prejudicii bunăstării copilului²⁴ și că, mai puțin în rarele excepții prevăzute în convenție, se va considera că este în interesul superior al copilului ca acesta să fie înapoiat în statul reședinței sale obișnuite.

iii. *Autoritățile din statul reședinței obișnuite sunt cele mai în măsură hotărâscă asupra drepturilor privind încredințarea și asupra dreptului de vizită*

15. A treia noțiune care stă la baza convenției este că, în general, cele mai în măsură să se pronunțe asupra fondului unui litigiu de încredințare (ceea ce presupune, de obicei, o evaluare cuprinzătoare a „interesului superior”) sunt instanțele din statul reședinței obișnuite a copilului, dat fiind că, printre altele, acestea au un acces mai extins și mai ușor la informațiile și probele relevante pentru pronunțarea în aceste aspecte. Prin urmare, înapoierea în statul reședinței obișnuite a copilului deplasat sau reținut ilicit nu numai că restabilește *status quo ante*, ci și permite soluționarea eventualelor probleme legate de drepturile privind încredințarea copilului sau de dreptul de vizitare a acestuia, inclusiv posibila relocare a copilului în alt stat, de către instanța care este cea mai în măsură să evalueze cu eficacitate interesul superior al copilului²⁵. Această a treia noțiune se bazează pe curtoazia internațională, ceea ce presupune ca părțile contractante

„[...] să fie convinse că, în pofida diferențelor dintre ele, aparțin aceleiași comunități juridice în care autoritățile fiecărui stat recunosc că autoritățile unuia dintre ele – cele ale statului reședinței obișnuite a copilului – sunt în principiu cele mai în măsură să se pronunțe asupra drepturilor privind încredințarea și a dreptului de vizită”²⁶.

b. *Hotărârea de înapoiere nu este o hotărâre de încredințare*

16. Scopul convenției și noțiunile care stau la baza acesteia, menționate mai sus, definesc domeniul de aplicare restrâns al convenției, care se referă exclusiv la înapoierea imediată a copiilor deplasați sau reținuți ilicit către statul reședinței obișnuite²⁷, sub rezerva rarelor excepții prevăzute în convenție²⁸. Celelalte părți contractante respectă astfel drepturile privind încredințarea existente în statul reședinței obișnuite.

²⁴ A se vedea preambulul Convenției din 1980.

²⁵ Această noțiune este consolidată de articolul 16, prin care se interzice în mod explicit ca hotărârea pe fondul drepturilor privind încredințarea să fie pronunțată în statul în care copilul a fost deplasat sau reținut. În plus, la articolul 19 se prevede că „[o] hotărâre asupra înapoierii copilului, pronunțată în cadrul convenției, nu afectează fondul drepturilor privind încredințarea”.

²⁶ A se vedea Raportul explicativ (*op. cit.* nota 10), punctele 34 și 41.

²⁷ Articolul 21, care se referă la dreptul de vizită, nu face obiectul prezentului ghid.

²⁸ A se vedea Raportul explicativ (*op. cit.* nota 10), punctul 35.

Atunci când se referă la înapoierea imediată a copiilor, *convenția nu se referă la fondul drepturilor privind încredințarea și al dreptului de vizită*, acest fond fiind exclusiv de competența autorităților din statul reședinței obișnuite (a se vedea punctul 15 de mai sus).

c. Procedura sumară de înapoiere

17. Pentru ca scopul convenției să poată fi realizat, aceasta prevede o procedură sumară care permite introducerea unei cereri de înapoiere, de obicei de către părintele părăsit sau în numele acestuia („procedura de înapoiere”)²⁹. Cererea se introduce în fața instanței sau a autorității competente din „statul contractant în care se află copilul” [articolul 12 alineatul (1)], și anume din „statul solicitat”³⁰, în conformitate cu procedurile și practicile interne ale statului respectiv. În acest scop, instanța recurge la cele mai urgente proceduri de care dispune (articolele 2 și 11)³¹.

d. Cooperarea părților contractante

18. Pentru ca scopul convenției să poată fi realizat și pentru ca aceasta să funcționeze în mod corespunzător, convenția conține, de asemenea, o dispoziție prin care se creează un sistem de strânsă cooperare a autorităților juridice și administrative ale părților contractante³². Cooperarea are loc prin intermediul autorităților centrale³³ care sunt desemnate pe teritoriul fiecărei părți contractante și ale căror obligații sunt menționate, în special, la articolul 7. În secțiunea IV a ghidului sunt prezentate informații cu privire la obligațiile autorităților centrale în cazurile în care se invocă excepția de risc grav, precum și o serie de bune practici în acest domeniu. Cooperarea judiciară poate fi facilitată de IHNJ³⁴.

e. Obligația de a dispune înapoierea imediată a copilului

19. Când un copil a fost deplasat sau reținut într-un stat contractant diferit de statul contractant al reședinței obișnuite în mod ilicit, astfel cum este definit la articolul 3, instanța sau autoritatea competentă sesizată cu cererea de înapoiere are obligația de a dispune înapoierea imediată a copilului [articolul 12 alineatul (1)]³⁵.

²⁹ A se vedea, mai sus, „Procedură de înapoiere” din glosar.

³⁰ A se vedea, mai sus, „Stat solicitat” din glosar.

³¹ A se vedea articolul 2. Statele contractante trebuie „să recurgă, în orice chestiune referitoare la obiectul convenției, la procedurile cele mai urgente prevăzute în dreptul lor intern”; a se vedea Raportul explicativ (*op. cit.* nota 10), punctul 63.

³² *Ibid.*, punctul 35.

³³ Lista autorităților centrale desemnate și datele de contact ale acestora sunt disponibile pe site-ul HCCH, la adresa < www.hcch.net >, secțiunea „Child Abduction” (Răpirea copiilor), apoi „Authorities” (Autorități).

³⁴ Lista membrilor desemnați ai IHNJ este disponibilă pe site-ul HCCH, la adresa < www.hcch.net >, secțiunea „Child Abduction” (Răpirea copiilor), apoi „The International Hague Network of Judges” (Rețeaua internațională de judecători de la Haga).

³⁵ A se vedea și articolul 1 litera (a). Obligația de a asigura înapoierea imediată este consolidată, în plus, de articolul 18, unde se prevede că dispozițiile capitolului III din

20. În convenție nu se menționează *cui* ar trebui să îi fie înapoiat copilul. Mai precis, nu se prevede ca acesta să fie înapoiat în grija *părintelui părăsit*. În convenție nu se precizează nici în ce loc din statul reședinței obișnuite ar trebui înapoiat copilul. Această flexibilitate este deliberată și consolidează noțiunea de bază că cea care ar trebui să stabilească cine se va îngriji de copil după înapoierea acestuia, în conformitate cu legislația care reglementează drepturile privind încredințarea, și să ia orice fel de hotărâre care se poate aplica între părinți sau alte persoane interesate este instanța sau autoritatea competentă³⁶.
21. Obligația de a înapoia *imediat* copilul este consolidată de articolul 11, unde se prevede că instanțele sau autoritățile competente ar trebui să procedeze de urgență în vederea înapoierii copiilor și că, în cazul în care acestea nu hotărăsc în termen de șase săptămâni de la sesizarea lor, există dreptul de a se solicita o declarație asupra motivelor întârzierii³⁷. Această obligație are un „dublu aspect”: „în primul rând, utilizarea celor mai rapide proceduri cunoscute de sistemul lor juridic³⁸; în al doilea rând, tratarea cu prioritate a cererilor, în măsura posibilului”³⁹.
22. Obligația de a proceda de urgență nu înseamnă că instanța ar trebui să neglijeze examinarea corespunzătoare a aspectelor aduse în discuție, inclusiv atunci când se invocă excepția de risc grav. În cadrul acestei obligații, instanța trebuie totuși să strângă numai informațiile și/sau să admită numai probele suficient de relevante pentru aspectele respective și să examineze informațiile și probele respective într-un mod foarte precis și rapid, inclusiv când este vorba de opinii sau probe ale experților.

convenție („Înapoierea copilului”) nu limitează puterea instanței sau a autorității competente de a dispune înapoierea copilului în orice moment. Acest articol autorizează instanța sau autoritatea competentă sesizată cu procedura de înapoiere să dispună înapoierea copilului prin invocarea altor dispoziții mai favorabile atingerii acestui scop, de exemplu prin recunoașterea și executarea unei hotărâri de încredințare care emană de la statul solicitant, în special în temeiul Convenției din 1996, a se vedea, mai jos, punctele 47 și 48.

³⁶ A se vedea Raportul explicativ (*op. cit.* nota 10), punctul 110.

³⁷ Referitor la obligația de a proceda de urgență, a se vedea *Guide to Good Practice under the 1980 Hague Child Abduction Convention: Part II – Implementing Measures* (Ghid de bune practici în temeiul Convenției de la Haga din 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii – Partea a II-a – Măsurile de punere în aplicare), Bristol, Family Law (Jordan Publishing), 2003 (denumit în continuare „Ghidul de bune practici privind măsurile de punere în aplicare”) (poate fi consultat și pe site-ul HCCH, urmându-se calea indicată la nota 6), de exemplu, capitolul 1 punctul 1.5 și capitolele 5 și 6.

³⁸ Referitor la obligația de „utilizare a procedurilor de urgență disponibile”, a se vedea articolul 2.

³⁹ Cererea de emitere a unei declarații asupra motivelor întârzierii poate fi formulată de către partea reclamantă sau de către autoritatea centrală a statului solicitat, fie din proprie inițiativă, fie la solicitarea autorității centrale a statului solicitant (articolul 11). A se vedea Raportul explicativ (*op. cit.* nota 10), punctele 104 și 105. În profilurile de țară se precizează dacă s-au luat măsuri pentru asigurarea faptului că autoritățile judiciare și administrative de pe teritoriul unei părți contractante procedează de urgență în vederea înapoierii copilului [profilurile de țară pot fi consultate pe site-ul HCCH, la adresa < www.hcch.net >, secțiunea „Child Abduction” (Răpirea copiilor), apoi „Country Profiles” (Profiluri de țară), secțiunea 10.3 litera (d)].

f. Rarele excepții de la obligația de a dispune înapoierea imediată

23. În convenție sunt prevăzute rare excepții de la principiul înapoierii copilului. Atunci când aceste excepții sunt invocate și demonstrate cu succes, instanța din statul solicitat „nu este ținută să dispună înapoierea copilului” în statul reședinței obișnuite; cu alte cuvinte, instanța poate, în cazul respectiv, să își exercite puterea de apreciere și să nu dispună înapoierea copilului. Aceste excepții sunt prevăzute la articolul 12 alineatul (2)⁴⁰, articolul 13 alineatul (1) litera (a)⁴¹, articolul 13 alineatul (1) litera (b), articolul 13 alineatul (2)⁴² și articolul 20⁴³.
24. Prin excepțiile enumerate în convenție, se recunoaște că neînapoierea unui copil deplasat sau reținut ilicit se justifică în unele cazuri. Noțiunea generală că înapoierea imediată este în interesul superior al copilului poate fi, așadar, combătută în cazul în care se stabilește existența unei excepții.

g. Interpretarea restrictivă a excepțiilor

25. Excepțiile menționate trebuie să fie însă aplicate în mod restrictiv. În Raportul explicativ se precizează că excepțiile „trebuie să fie aplicate numai în această calitate, de excepții”, adică „într-un mod restrictiv, astfel încât convenția să nu devină literă moartă”⁴⁴. Se observă că „invocarea sistematică a [...] excepțiilor, prin care forului reședinței copilului i se substituie forul ales de răpitor, ar antrena prăbușirea întregii structuri a convenției, prin privarea acesteia de spiritul încrederii reciproce din care se inspiră”⁴⁵.
26. Mai concret, deși derivă din luarea în considerare a intereselor copilului⁴⁶, excepțiile nu transformă procedura de înapoiere într-o procedură de încredințare. Excepțiile se concentrează pe înapoierea (posibila neînapoiere) a copilului. Ele nu ar trebui să fie implicate nici în abordarea aspectelor de încredințare a copilului, nici în dispunerea unei „evaluări a interesului superior” al copilului în cadrul procedurilor de înapoiere. Instanța sau autoritatea competentă sesizată cu procedura de înapoiere trebuie să aplice dispozițiile convenției și să evite să intervină în chestiuni în care statul reședinței obișnuite trebuie să hotărască⁴⁷.
27. Acestea fiind spuse, excepțiile au un scop legitim, întrucât convenția nu prevede un mecanism de înapoiere automată. Afirmațiile de risc grav ar trebui să fie

⁴⁰ În cazul în care procedura de înapoiere introdusă în fața autorității judiciare sau administrative competente a început după mai mult de un an de la deplasarea sau neînapoierea ilicită a copilului și se demonstrează că acesta este stabilit în noul său mediu.

⁴¹ Dacă se stabilește că persoana, instituția sau alt organism care avea în îngrijire copilul nu exercita efectiv dreptul privind încredințarea la data deplasării sau neînapoierii ori dacă se constată că persoana, instituția sau alt organism care avea în îngrijire copilul consimțise sau achiesase ulterior deplasării sau neînapoierii.

⁴² Dacă instanța constată că copilul se împotrivește la înapoierea sa și că a atins o vârstă sau o maturitate care face necesar să se țină seama de opinia sa.

⁴³ Dacă, prin dispunerea înapoierii, s-ar încălca principiile fundamentale ale statului solicitat cu privire la salvagardarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

⁴⁴ A se vedea Raportul explicativ (*op. cit.* nota 10), punctul 34.

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ *Ibid.*, punctul 29.

⁴⁷ A se vedea articolul 16 din Convenția din 1980.

examineate cu promptitudine, în măsura impusă de excepție, în cadrul domeniului de aplicare limitat al procedurii de înapoiere.

28. Cu alte cuvinte, deși scopul convenției este de a combate efectele dăunătoare ale răpirii internaționale de copii prin asigurarea înapoierii imediate a copilului în statul reședinței obișnuite, unde ar trebui soluționate toate chestiunile de încredințare/vizită și chestiunile conexe, pot exista circumstanțe excepționale care să justifice neînapoierea copilului.

2. Articolul 13 alineatul (1) litera (b) – înțelegerea excepției de risc grav

29. Excepția de risc grav se bazează pe „interesul primar al oricărei persoane de a nu fi expusă unui pericol fizic sau psihic sau pusă într-o situație intolerabilă”⁴⁸.

a. Trei tipuri de risc grav

30. La articolul 13 alineatul (1) litera (b) sunt prevăzute următoarele trei tipuri de risc:

- riscul grav⁴⁹ ca înapoierea să expună copilul unui pericol fizic;
- riscul grav ca înapoierea să expună copilul unui pericol psihic;
- riscul grav ca înapoierea să pună copilul în orice alt chip într-o situație intolerabilă.

31. Fiecare dintre aceste tipuri de risc poate fi invocat în mod independent pentru justificarea unei excepții de la obligația de a asigura înapoierea imediată a copilului; s-a întâmplat deci ca cele trei tipuri să fie invocate, independent unul de altul, în funcție de faptele specifice cazului dat. Deși sunt separate, aceste trei tipuri de risc sunt însă deseori folosite împreună, iar instanțele nu fac întotdeauna, în hotărârile lor, distincția clară între ele.

b. Riscul grav pentru copil

32. Din formularea articolului 13 alineatul (1) litera (b) reiese clar că problema este dacă există un risc grav ca „înapoierea copilului să-l expună unui pericol fizic sau psihic sau ca în orice alt chip să-l situeze într-o situație intolerabilă”.
33. Cu toate acestea, faptul că părintele este expus la un pericol fizic sau psihic ar putea, în anumite circumstanțe excepționale, să creeze un risc grav ca, prin înapoierea sa, copilul să fie expus la un pericol fizic sau psihic sau să fie pus în orice alt chip într-o situație intolerabilă. Excepția prevăzută la articolul 13 alineatul (1) litera (b) nu presupune, de exemplu, ca cel expus în mod direct sau primar la un pericol fizic să fie copilul, dacă există suficiente dovezi că, din cauza unui risc de pericol pentru părintele care a luat copilul, există un risc grav pentru copil.

⁴⁸ A se vedea Raportul explicativ (*op. cit.* nota 10), punctul 29.

⁴⁹ A se vedea, mai sus, „Risc grav” și „Excepție de risc grav” din glosar.

c. Nivelul de „risc grav”

34. Termenul „grav” determină riscul, nu pericolul pentru copil. Înseamnă că riscul trebuie să fie real și să atingă un nivel ridicat pentru fi caracterizat drept „grav”⁵⁰. În ceea ce privește nivelul de pericol, acesta trebuie să fie echivalent cu o „situație intolerabilă”⁵¹, adică o situație pe care un copil nu ar trebui să fie nevoit să o suporte. Nivelul relativ de risc necesar pentru ca riscul să fie considerat grav poate însă varia, în funcție de natura și gravitatea pericolului potențial pentru copil⁵².

d. Dimensiunea „prospectivă” a excepției de risc grav

35. Din formularea articolului 13 alineatul (1) litera (b) reiese, de asemenea, că excepția este „prospectivă”, prin faptul că ea se concentrează asupra situației copilului *la momentul înapoierii* și asupra eventualității ca situația respectivă să expună copilul la un risc grav.
36. Prin urmare, deși examinarea excepției de risc grav necesită, în general, o analiză a informațiilor/probelor pe care se bazează persoana, instituția sau alt organism care se împotrivesc înapoierii copilului (în majoritatea cazurilor, părintele care a luat copilul), aceasta nu ar trebui să se limiteze la o analiză a situației care exista înainte de sau la data deplasării sau neînapoierii ilicite a copilului. În cadrul acestei examinări este necesar, în schimb, să se aibă în vedere viitorul, adică situația care s-ar crea dacă înapoierea copilului ar fi imediată. Examinarea excepției de risc grav ar trebui deci să cuprindă, în cazul în care se consideră necesar și indicat, și

⁵⁰ *Cauza Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* [2011] UKSC 27, [2012] 1 A.C. 144, 10 iunie 2011, Curtea Supremă a Regatului Unit (Anglia și Țara Galilor) (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 1068], punctul 33. A se vedea, de asemenea, Raportul explicativ (*op. cit.* nota 10), punctul 29. Termenul „risc grav” reflectă dorința autorilor ca această excepție să fie aplicată, în concordanță cu abordarea generală a excepțiilor prevăzute în convenție, în mod restrictiv. În cursul procesului de redactare s-a convenit ca formularea articolului 13 alineatul (1) litera (b) să fie mai restrânsă decât se propusese inițial. Termenul inițial utilizat în excepție era „risc substanțial”; acesta a fost înlocuit cu „risc grav”, deoarece cuvântul „grav” a fost considerat a fi un calificativ mai intens. A se vedea, de asemenea, *Actes et documents de la Quatorzième session (1980)* (*op. cit.* nota 10), p. 362.

⁵¹ A se vedea, de exemplu, cauza *Thomson v. Thomson*, [1994] 3 SCR 551, 20 octombrie 1994, Curtea Supremă a Canadei (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 11], p. 596, unde instanța a constatat că „pericolul fizic sau psihic prevăzut la articolul 13 alineatul (1) litera (b) prima teză este un pericol al cărui grad îl face echivalent cu o situație intolerabilă”. A se vedea, de asemenea, *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (a se vedea, mai sus, nota 50), punctul 34 și *EW/LP*, HCMP1605/2011, 31 ianuarie 2013, Înalta Curte a Regiunii Administrative Speciale Hong Kong (China) [Referință INCADAT: HC/E/CNh 1408], punctul 11, unde instanțele au citat, în ambele hotărâri, din hotărârea în cauza *Re D*, [2006] 3 WLR 0989, 16 noiembrie 2006, Camera Lorzilor din Regatul Unit (Anglia și Țara Galilor) (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 880], punctul 52: „«[i]ntolerabilă» este un cuvânt puternic, dar, când este folosit în cazul unui copil, el trebuie să însemne «o situație pe care acest copil anume, în aceste circumstanțe anume, nu ar trebui să fie nevoit să o suporte»”.

⁵² *Cauza Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (a se vedea, mai sus, nota 50), punctul 33, unde instanța a precizat că: „Deși «grav» caracterizează mai degrabă riscul decât pericolul, în limbajul obișnuit există o legătură între cele două. Astfel, un risc relativ scăzut de moarte sau de vătămare gravă ar putea fi corect calificat drept «grav», în vreme ce pentru forme mai puțin grave de pericol ar putea fi necesar un nivel mai ridicat de risc.”

analizarea posibilității de obținere a unor măsuri de protecție adecvate și eficace în statul reședinței obișnuite⁵³.

37. Cu toate acestea, dimensiune prospectivă nu înseamnă că, pentru examinarea unui risc grav⁵⁴ la înapoierea copilului în statul reședinței obișnuite, nu sunt relevante comportamentele și incidentele din trecut. De exemplu, incidentele de violență domestică și violență în familie din trecut pot, în funcție de circumstanțele specifice, să fie probatoare în ceea ce privește existența unui astfel de risc grav. Acestea fiind spuse, comportamentele și incidentele din trecut nu permit, în sine, să se determine dacă pot fi obținute măsuri de protecție eficace pentru ferirea copilului de riscul grav⁵⁵.

⁵³ A se vedea, mai jos, punctele 43 și următoarele referitoare la măsurile de protecție în cauzele întemeiate pe articolul 13 alineatul (1) litera (b).

⁵⁴ A se vedea, mai sus, „Risc grav” din glosar.

⁵⁵ A se vedea, de exemplu, cauza 12 UF 532/16, 6 iulie 2016, *Oberlandesgericht München Senat für Familiensachen* (Germania) [Referință INCADAT: HC/E/DE 1405], punctul 42, unde instanța a constatat că nu se poate deduce existența vreunui risc în momentul înapoierii din presupusele comportamente violente din trecut și a precizat că fusese emis un ordin de protecție executoriu, astfel încât părintele care a luat copilul să poată solicita o protecție adecvată împotriva unui astfel de comportament presupus al părintelui părăsit; *H.Z. v. State Central Authority*, 6 iulie 2006, Plenul Tribunalului pentru Familie din Melbourne (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 876], punctul 40, unde, referindu-se la comportamentul violent și necorespunzător din trecut, judecătorul a constatat că „[d]eși este un bun indicator al viitorului, trecutul nu este determinant” și că, întrucât există măsuri de protecție legală împotriva unui astfel de comportament, nu se poate constata niciun risc grav ca, prin înapoierea sa, copilul să fie expus la un pericol fizic sau psihic sau să fie pus în orice alt chip într-o situație intolerabilă.

**Articolul 13
alineatul (1)
litera (b)
în practică**

1. Examinarea excepției de risc grav

a. Analiza în etape

38. Afirmații de risc grav sunt făcute într-o serie de situații, inclusiv în cazul în care un astfel de risc ar rezulta din:
- maltratarea fizică, sexuală sau de altă natură a copilului sau din expunerea copilului la acte de violență domestică îndreptate de către părintele părăsit împotriva părintelui care a luat copilul;
 - separarea copilului de părintele care l-a luat, de exemplu în cazul în care acesta din urmă pretinde că nu este în măsură să se întoarcă în statul reședinței obișnuite a copilului din motive de securitate, de sănătate sau de natură economică ori din cauza statutului său de imigrant(ă) sau a unei urmăriri penale pendinte în statul reședinței obișnuite a copilului;
 - separarea copilului de frații și surorile sale;
 - preocupări grave în materie de securitate, de educație, de sănătate sau de situație economică care îl privesc pe copil în statul reședinței obișnuite.
39. În convenție nu sunt prevăzute teste diferite pentru examinarea unui risc grav pe baza tipului de risc sau a circumstanțelor care stau la baza acestuia și care sunt invocate de către persoana care se împotrivește înapoierii. Toate afirmațiile de risc grav sunt evaluate, așadar, pe baza aceluiași standard sau prag și a unei analize în etape. Acestea fiind spuse, se constată că anumite tipuri de situații – de exemplu, situațiile mai susceptibile să expună integritatea fizică sau psihică a copilului la un risc imediat – ating mai des pragul ridicat stabilit de excepția de risc grav.
40. În prima etapă, instanța ar trebui să examineze natura afirmațiilor și să analizeze dacă acestea sunt suficient de detaliate și de temeinice pentru a putea stabili existența unui risc grav. Este foarte puțin probabil ca afirmațiile făcute în sens larg sau general să fie considerate suficiente⁵⁶.
41. Dacă trece la a doua etapă, instanța determină dacă s-a stabilit excepția de risc grav pentru copil în momentul înapoierii, examinând și evaluând probele prezentate de persoana care se împotrivește înapoierii copilului/informațiile strânse și ținând seama de probele/informațiile referitoare la măsurile de protecție care pot fi obținute în statul reședinței obișnuite. Astfel, chiar și în cazul în care determină că există suficiente probe sau informații pentru demonstrarea unor elemente de pericol potențial sau de situație intolerabilă, instanța trebuie totuși,

⁵⁶ A se vedea, de exemplu, cauza *E.S. s/ Reintegro de hijo*, 11 iunie 2013, *Corte Suprema de Justicia de la Nación* (Argentina) [Referință INCADAT: HC/E/AR 1305], unde instanța a constatat că simpla mențiune a unor rele tratamente sau violențe, fără aducerea de probe, era prea generală pentru a se putea stabili existența unui risc grav pentru copil; *Gsponer v. Johnson*, 23 decembrie 1988, Plenul Tribunalului pentru Familie din Melbourne (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 255], unde s-a hotărât că probele „foarte generale și nespecifice” aduse de părintele care a luat copilul cu privire la episoade semnificative de violență, agresiune sau rele tratamente îndreptate de către părintele părăsit împotriva părintelui care a luat copilul și împotriva copilului nu erau suficiente pentru a se putea stabili existența riscului grav ca, prin înapoierea sa, copilul să fie expus la un pericol fizic sau psihic sau să fie pus în orice alt chip într-o situație intolerabilă.

atunci când verifică dacă s-a stabilit excepția de risc grav, să ia în considerare în mod corespunzător toate circumstanțele cauzei în ansamblu, inclusiv existența unor măsuri de protecție adecvate sau necesitatea instituirii acestora pentru a se feri copilul de respectivul risc grav de pericol sau de respectiva situație intolerabilă⁵⁷.

42. În urma acestei examinări:

- dacă *nu* este convinsă că, prin probele prezentate/informațiile strânse, inclusiv cu privire la măsurile de protecție, s-a stabilit existența unui risc grav, instanța dispune înapoierea copilului⁵⁸;
- dacă *este* convinsă că, prin probele prezentate/informațiile strânse, inclusiv cu privire la măsurile de protecție, s-a stabilit existența unui risc grav, instanța nu este obligată să dispună înapoierea copilului, ceea ce înseamnă că dispunerea înapoierii copilului este totuși la libera apreciere a instanței.

⁵⁷ A se vedea, mai jos, punctele 43 și următoarele, referitor la aceste măsuri de protecție.

⁵⁸ Dacă nu s-a stabilit riscul grav afirmat și copilul este înapoiat, părintele care a luat copilul poate prezenta probe cu privire la preocupările sale pentru copil în cadrul procedurii de încredințare din statul reședinței obișnuite.

Întrebări examinate de instanță la analizarea excepției prevăzute la articolul 13 alineatul (1) litera (b)

Instanțele trebuie să procedeze de urgență în vederea înapoierii imediate a copilului [preambul și articolul 11 alineatul (1)].

Strângerea și examinarea informațiilor sau probelor au loc în conformitate cu legile, procedurile și practicile fiecărei jurisdicții.

În privința măsurilor de protecție, instanța ar trebui să aibă în vedere să solicite cooperarea autorităților centrale și/sau a judecătorilor din cadrul IHNJ.

Sunt faptele afirmate de persoana, de instituția sau de alt organism care se împotrivesc înapoierii copilului suficient de detaliate și temeinice pentru a se putea stabili existența riscului grav ca, prin înapoierea sa, copilul să fie expus la un pericol fizic sau psihic sau să fie pus în orice alt chip într-o situație intolerabilă?

DA

După examinarea informațiilor sau a probelor:

A reușit persoana, instituția sau alt organism care se împotrivesc înapoierii copilului (în majoritatea cazurilor, părintele care a luat copilul) să convingă instanța de existența riscului grav ca, prin înapoierea sa, copilul să fie expus la un pericol fizic sau psihic sau să fie pus în orice alt chip într-o situație intolerabilă, ținându-se seama de orice măsură de protecție adecvată și eficace care poate fi obținută sau este în vigoare în statul reședinței obișnuite pentru ferirea copilului de riscul grav?

DA

Excepția de risc grav este stabilită și instanța NU este obligată să dispună înapoierea copilului.

NU

Instanța dispune înapoierea copilului.

În unele jurisdicții, instanța începe cu întrebarea: pot fi obținute și/sau sunt în vigoare măsuri adecvate și eficace de protecție pentru a se feri copilul de riscul grav afirmat?

NU

DA

NU

Instanța dispune înapoierea copilului.

b. Măsurile de protecție

43. Măsurile de protecție sunt luate în considerare cel mai des, dar nu exclusiv, în situațiile în care riscul grav afirmat implică maltratarea copilului sau violența domestică. Ele acoperă un număr mare de servicii, mecanisme de asistență și sprijin, cum ar fi accesul la servicii juridice, ajutorul financiar, ajutorul pentru locuințe, serviciile de sănătate, căminele și alte forme de asistență sau sprijin acordate victimelor violenței domestice, precum și intervențiile poliției și ale sistemului de justiției penale.
44. În statul reședinței obișnuite a copilului pot fi obținute măsuri de protecție ușor de accesat sau, în unele cazuri, ar putea fi necesar ca ele să fie puse în aplicare înainte de înapoierea copilului. În acest din urmă caz nu ar trebui să se pună în aplicare măsuri specifice de protecție decât dacă acestea sunt strict și direct necesare pentru îndepărtarea unui risc grav. Ele nu trebuie să fie impuse automat și ar trebui să aibă o durată limitată, urmând să înceteze în momentul în care statul reședinței obișnuite a copilului este în măsură să stabilească ce eventuale măsuri de protecție sunt indicate pentru copil⁵⁹. În anumite circumstanțe, deși pot fi obținute și accesate în statul reședinței obișnuite, este posibil ca măsurile de protecție să nu fie suficiente pentru îndepărtarea cu eficacitate a riscului grav. Un exemplu poate fi cazul în care părintele părăsit a încălcat în mod repetat ordinele de protecție.
45. Instanțele evaluează, în general, posibilitatea de obținere și eficacitatea măsurilor de protecție în același timp în care examinează afirmațiile de risc grav; ele pot să facă acest lucru și după ce partea care se împotrivește înapoierii a demonstrat existența unui risc grav și înțelegerea naturii acestuia. În mod ideal, dat fiind că orice întârziere ar putea afecta obiectivele convenției, eventualele măsuri de protecție ar trebui să fie aduse în discuție cât mai devreme în cursul procedurii, astfel încât fiecare parte să aibă posibilitatea adecvată de a aduce probe relevante în timp util în ceea ce privește necesitatea și caracterul executoriu al unor astfel de măsuri. În anumite jurisdicții, atunci când este convinsă, într-o cauză anume, că în statul reședinței obișnuite a copilului pot fi obținute sau sunt în vigoare măsuri de protecție adecvate și eficace pentru îndepărtarea riscului grav afirmat, instanța poate dispune înapoierea copilului, fără a trebui să efectueze o evaluare mai temeinică a faptelor pretinse.

⁵⁹ Pentru un exemplu de cauză în care au fost implicate măsuri de protecție, a se vedea *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (a se vedea, mai sus, nota 50). A se vedea, de asemenea *J.D. v. P.D.*, (2010) ONCJ 410, 9 septembrie 2010, Curtea de Justiție din Ontario (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 1421], punctul 47, unde instanța a constatat că ar putea „să impună asumarea de angajamente, în vederea înlesnirii înapoierii și în vederea protejării copiilor în perioada de tranziție, înainte de preluarea cauzei de către instanța din Scoția”. În cauza *Mbuyi v. Ngalula*, (2018) MBQB 176, 8 noiembrie 2018, Înalta Curte din Manitoba (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 1416], punctul 62, instanța a precizat că, atunci când examinează dacă excepția prevăzută la articolul 13 alineatul (1) litera (b) este stabilită de situația de fapt, „instanța trebuie să înceapă, în orice procedură legată de Convenția de la Haga, de la principiul că, mai puțin în cele mai excepționale cazuri sau când există suficiente probe pentru stabilirea contrariului, instanțele și autoritățile din statul reședinței obișnuite a copilului sunt capabile să ia măsuri în vederea protejării copiilor [...]”.

46. În unele state este posibil ca instanța sesizată cu cererea de înapoiere să aibă, în temeiul dreptului național, competența internă de a dispune măsuri de protecție în cadrul hotărârii sale de înapoiere. În alte state, instanța s-ar putea să nu aibă o astfel de competență. În aceste cazuri, instanța poate totuși să ia în considerare măsuri de protecție sub forma unor angajamente voluntare asumate în fața instanței de către părintele părăsit⁶⁰.
47. Eficacitatea măsurilor de protecție – indiferent dacă acestea sunt dispuse în cadrul unei hotărâri judecătorești sau iau forma unor angajamente voluntare – depinde de posibilitatea ca ele să devină executorii în statul reședinței obișnuite a copilului și de condițiile în care devin executorii, ceea ce depinde de dreptul intern al statului în chestiune. O soluție ar fi – dacă ea poate fi luată în considerare și obținută – ca măsurile de protecție să i se confere forță juridică în statul reședinței obișnuite, prin intermediul unei hotărâri în oglindă. Cu toate acestea, instanța din statul solicitat nu poate pronunța hotărâri care îi depășesc jurisdicția sau care nu sunt necesare pentru atenuarea riscului grav stabilit. Ar trebui menționat că angajamentele voluntare nu sunt ușor de executat și că, în multe cazuri, este posibil deci ca ele să nu fie eficace. Prin urmare, dacă nu pot dobândi forță executorie în statul reședinței obișnuite a copilului, angajamentele voluntare ar trebui utilizate cu precauție, mai ales în cazurile în care riscul grav implică violență domestică.
48. În ceea ce privește măsurile de protecție, Convenția din 1996 poate facilita înapoierea imediată a copiilor, dacă ea este în vigoare între statele implicate. Convenția din 1996 conține un criteriu specific de competență, care permite instanței de pe teritoriul părții contractante pe care este prezent copilul (spre deosebire de statul reședinței obișnuite) să ia măsurile necesare pentru protecția copilului în cazuri de urgență⁶¹. Convenția din 1996 consolidează eficacitatea măsurilor de acest gen, garantând că ele sunt recunoscute de plin drept pe teritoriul tuturor celorlalte părți contractante⁶² și că pot fi declarate executorii la cererea oricărei părți interesate, în conformitate cu procedura prevăzută de legea statului în care se solicită executarea⁶³. Orice măsură de protecție a copilului luată pe baza acestui criteriu specific de competență devine caducă de îndată ce instanțele din statul reședinței obișnuite (adică statul în care copilul își are reședința obișnuită) au luat măsuri impuse de situație, subliniind astfel importanța coordonării dintre autoritățile competente⁶⁴.

⁶⁰ A se vedea, de exemplu, cauza *Sabogal v. Velarde*, 106 F. Supp. 3d 689 (2015), 20 mai 2015, Curtea Federală Districtuală pentru Maryland (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/USf 1383], unde instanța era pregătită să dispună înapoierea copiilor, cu anumite condiții: ca înapoierea să aibă loc după ce părintele părăsit va fi întreprins demersurile necesare pentru anularea hotărârii de încredințare temporară, care fusese pronunțată în favoarea sa, astfel încât să fie restabilită hotărârea de încredințare temporară pronunțată în favoarea părintelui care a luat copiii, și după ce acesta va fi întreprins demersurile necesare pentru renunțarea la plângerea penală împotriva părintelui care a luat copiii sau pentru închiderea urmăririi penale. De remarcat totuși că este posibil ca, pe teritoriul mai multor părți contractante, să nu fie posibile condițiile dispuse în această cauză.

⁶¹ Articolul 11 din Convenția din 1996.

⁶² Articolul 23 din Convenția din 1996.

⁶³ Articolul 26 din Convenția din 1996.

⁶⁴ A se vedea și articolul 27 alineatul (5) din Regulamentul (UE) 2019/1111 al Consiliului din 25 iunie 2019 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii (reformare) (JO L 178, 2.7.2019, p. 1), care se aplică începând cu 1 august 2022. La

c. Dispoziții practice

49. În unele jurisdicții, instanțele care dispun înapoierea imediată a copilului pot stabili dispoziții practice de înlănțuire a înapoierii efective a copilului în statul reședinței obișnuite. Un exemplu de dispoziție practică este menționarea, în hotărârea de înapoiere, a persoanei care urmează să cumpere biletele de avion pentru înapoierea copilului. Dispozițiile practice diferă de măsurile de protecție prin faptul că nu au rolul de a îndepărta un risc grav de pericol. Dispozițiile practice nu ar trebui să creeze obstacole în calea înapoierii copilului, să reprezinte o sarcină excesivă pentru niciuna dintre părți (în special, părintele părăsit) sau să depășească jurisdicția limitată a instanței.

d. Normele procedurale și normele referitoare la probe

50. În Convenția din 1980 sunt prevăzute foarte puține norme procedurale și norme referitoare la probe. Aceste aspecte țin de *lex fori*, adică de legea statului solicitat în care se află instanța. Întră aici și normele referitoare la **nivelul** probei⁶⁵. În schimb, aspectul **sarcinii** probei este abordat explicit în convenție.

i. Sarcina probei

51. Sarcina stabilirii excepției revine persoanei, instituției sau altui organism care se împotrivesc înapoierii copilului⁶⁶, deci, în majoritatea cazurilor, părintelui care a luat copilul. Chiar dacă instanța strânge din oficiu informații sau probe (în conformitate cu procedurile interne) sau dacă persoana sau organismul care a introdus cererea de înapoiere nu se implică activ în procedură, instanța trebuie să fie convinsă că partea care se împotrivesc înapoierii și-a îndeplinit obligațiile privind sarcina probei, demonstrând existența excepției.

articolul 27 alineatul 5 din regulament se prevede că, atunci când instanța dispune înapoierea copilului, aceasta poate, după caz, lua măsuri provizorii, inclusiv asigurătorii, în conformitate cu articolul 15 din regulament în vederea protejării copilului împotriva riscului grav menționat la articolul 13 alineatul (1) litera (b) din Convenția de la Haga din 1980, cu condiția ca examinarea luării unor astfel de măsuri și luarea măsurilor respective să nu întârzie în mod nejustificat procedura de înapoiere.

⁶⁵ Nivelul probei aplicat poate varia de la o parte contractantă la alta. De exemplu, numeroase părți contractante aplică un nivel general al probei civile, și anume „preponderența probei” sau „echilibrarea probabilităților”; câteva state prevăd ca excepția să fie dovedită la un nivel mai ridicat, de exemplu „prin probe clare și convingătoare”.

⁶⁶ Articolul 13 alineatul (1); a se vedea, de asemenea, Raportul explicativ (*op. cit.* nota 10), punctul 114, unde se afirmă, printre altele, că „prin adoptarea acestei abordări, scopul convenției a fost ca poziția persoanei depozitate să fie echilibrată cu cea a persoanei răpitoare, care, în teorie, a ales forul cel mai convenabil”.

ii. Limitarea informațiilor și a probelor la aspectul înapoierii

52. Normele și practicile referitoare la admisibilitatea și strângerea probelor variază de la o parte contractantă la alta⁶⁷, însă ele ar trebui aplicate întotdeauna cu respectarea cerinței privind procedurile de urgență și a importanței faptului ca instanța să își limiteze ancheta numai la aspectele în litigiu care sunt direct relevante pentru înapoiere (nu pentru încredințare⁶⁸).

iii. Admisibilitatea informațiilor referitoare la situația socială a copilului

53. Admiterea probelor sau informațiilor provenite din străinătate este facilitată prin articolul 13 alineatul (3), unde se prevede că instanța „urmează să țină seama de informațiile puse la dispoziție de autoritatea centrală sau orice altă autoritate competentă a statului în care se află reședința obișnuită a copilului privitor la situația sa socială”, cum ar fi anchetele sociale, carnetele de note, fișele medicale, dacă acestea există, au relevanță directă pentru aspectul de risc grav și pot fi obținute în temeiul dreptului intern al statului reședinței obișnuite. Aceste probe sau informații ar trebui să fie obținute numai atunci când este necesar, ținându-se seama în mod corespunzător de necesitatea unor proceduri de urgență.

iv. Admisibilitatea cererii de înapoiere și a documentelor anexate

54. În scopul facilitării admiterii de probe și informații, la articolul 23 se prevede că nu se poate cere nicio formalitate, cum ar fi legalizarea. În plus, la articolul 30 se prevede că orice cerere depusă la autoritatea centrală sau direct la o instanță, împreună cu documente justificative sau informații anexate acestora sau procurate de către o autoritate centrală „vor putea fi prezentate înaintea tribunalelor sau autorităților administrative ale statelor contractante”. La articolul 30 nu se precizează însă valoarea probatoare a documentelor și informațiilor respective; aceasta este stabilită pe baza dreptului intern și este lăsată la aprecierea instanței.

2. Exemple de afirmații care pot fi introduse în temeiul articolului 13 alineatul (1) litera (b)

55. La analizarea cererilor întemeiate pe articolul 13 alineatul (1) litera (b) sunt foarte importante faptele. Fiecare determinare în instanță în ceea ce privește aplicarea sau neaplicarea excepției este astfel unică, având la bază circumstanțele specifice cauzei. Este necesar, așadar, să se efectueze întotdeauna o analiză în etape a riscului grav afirmat, conform cadrului juridic al convenției, inclusiv a excepției,

⁶⁷ Câteva informații referitoare la normele aplicabile în procedurile de înapoiere pot fi găsite în profilurile de țară ale părților contractante(*op. cit.* nota 39). De exemplu, secțiunea 10.3 conține, printre altele, informații despre posibilitatea ca hotărârea pronunțată în urma unei cereri de înapoiere să se bazeze exclusiv pe documente (adică nu și pe audieri) și despre posibilitatea ca mărturiile orale (adică mărturiile făcute în persoană) să fie admise în procedurile de înapoiere.

⁶⁸ A se vedea, mai sus, punctul 16.

astfel cum este explicată în prezentul ghid. Cu toate acestea, instanțele⁶⁹ nu trebuie să piardă din vedere cerința de a proceda de urgență, menționată în convenție.

56. Prezenta secțiune conține câteva exemple despre modul în care afirmațiile de risc grav sunt tratate de unele instanțe, cu ajutorul a diverse tipare de fapte și a unei liste neexhaustive de considerații sau factori relevanți. Nu este abordată ponderea relativă care trebuie acordată fiecăreia dintre aceste considerații sau fiecăruia dintre acești factori, acest lucru depinzând de circumstanțele specifice cauzei. Secțiunea de față cuprinde, de asemenea, câteva referințe la jurisprudența internațională, menite să ilustreze chestiunile specifice aduse în discuție. Pentru detalii și cele mai recente informații despre modul în care sunt abordate diferitele aspecte care intră sub incidența articolului 13 alineatul (1) litera (b), instanțele și alte persoane sunt încurajate să consulte INCADAT și jurisprudența națională.

a. Violența domestică îndreptată împotriva copilului și/sau a părintelui care a luat copilul

Afirmațiile de risc grav bazate pe violența domestică pot lua diverse forme. Părinte care a luat copilul poate afirma că există un risc grav de pericol direct din cauza maltratării fizice, sexuale sau de altă natură a copilului. Se poate afirma, de asemenea, că riscul grav rezultă din expunerea copilului la violențe domestice îndreptate de către părintele părăsit împotriva părintelui care a luat copilul⁷⁰. În unele situații, riscul grav pentru copil poate avea la bază și pericolul potențial la care părintele care a luat copilul este expus de către părintele părăsit în momentul înapoierii⁷¹, inclusiv atunci când acest pericol poate afecta în mod semnificativ capacitatea părintelui care a luat copilul de a avea grijă de copil.

⁶⁹ A se vedea, mai sus, nota 12.

⁷⁰ A se vedea, de exemplu, cauza *Miltiadous v. Tetervak*, 686 F. Supp. 2d 544 (E.D. Pa. 2010), 19 februarie 2010, Curtea Federală Districtuală pentru Pennsylvania, Divizia de Est (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/US 1144], unde instanța a constatat că abuzul exercitat de către părintele părăsit asupra părintelui care a luat copilul, inclusiv amenințările cu moartea și consumul excesiv de alcool, precum și alți factori, cum ar fi incapacitatea autorităților cipriote de a proteja părintele care a luat copilul și tulburarea cronică de stres posttraumatic cauzată fiicei, au fost suficiente pentru a constitui un risc grav.

⁷¹ A se vedea, de exemplu, cauza *Taylor v. Taylor*, 502 Fed.Appx. 854, 2012 WL 6631395 (C.A.11 (Fla.)) (11th Cir. 2012), 20 decembrie 2012, Curtea de Apel a Statelor Unite pentru Al Unsprezecelea Circuit (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/US 1184]. Instanța a acceptat probe din care reieșea că părintele părăsit a amenințat că va recurge la terți pentru a-i face rău fizic părintelui care a luat copilul (și poate chiar pentru a-l ucide). Instanța a constatat unicitatea cazului, dat fiind că riscul pentru copil decurgea nu doar din amenințările făcute de părintele părăsit, ci și din amenințările făcute de o terță parte necunoscută, și că activitățile frauduloase ale părintelui părăsit creaseră și, cel mai probabil, continuau să creeze un risc substanțial de pericol grav pentru familie și un risc grav de pericol pentru copil, în cazul înapoierii acestuia. A se vedea și opinia judecătorului Wall în cauza *Re W. (A Child)* [2004] EWCA Civ 1366 (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 771], punctul 49. În cauza *Gomez v. Fuenmayor*, No 15-12075, 5 februarie 2016, Curtea de Apel a Statelor Unite pentru Al Unsprezecelea Circuit (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/US 1407], instanța a constatat că, „[d]eși analiza se concentrează în mod normal asupra riscului cu care se confruntă copilul, nu părintele [...], amenințările și violențele suficient de grave îndreptate împotriva unui părinte pot prezenta totuși un risc grav de pericol și pentru copil”.

57. La analizarea riscului grav în aceste cazuri, factorii specifici care trebuie luați în considerare sunt efectul violenței domestice asupra copilului la înapoierea sa în statul reședinței sale obișnuite și posibilitatea ca efectul respectiv să atingă pragul ridicat al excepției de risc grav, date fiind natura, frecvența și intensitatea violenței, precum și circumstanțele în care aceasta ar putea apărea⁷². Dovada existenței unei situații de violență domestică nu este, în sine, suficientă pentru a se stabili existența unui risc grav pentru copil⁷³.
58. În cauzele în care părintele care a luat copilul dovedește existența unor circumstanțe de violență domestică ce ar putea constitui un risc grav pentru copil, instanțele ar trebui să examineze dacă există măsuri prin care copilul să fie protejat de riscul grav și dacă măsurile respective sunt adecvate și eficiente⁷⁴. De exemplu, atunci când în statul reședinței obișnuite a copilului există un sistem de protecție juridică, servicii de poliție și servicii sociale care pot acorda ajutor

⁷² În următoarele cauze, instanța a constatat că nu există nicio dovadă a existenței unui risc grav pentru copil. *Tabacchi v. Harrison*, 2000 WL 190576 (N.D.Ill.), 2 august 2000, Curtea Federală Districtuală pentru Districtul de Nord Illinois, Divizia de Est (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/USf 465], unde s-a constatat că abuzurile comise în trecut de către părintele părăsit asupra părintelui care a luat copilul nu constituie un risc grav pentru copilul lor, deoarece copilul fusese prezent în trecut la numai două scene în care părintele părăsit a fost violent cu părintele care a luat copilul și deoarece, de la momentul deplasării, părinții stabiliseră vizite fără probleme și nu exista nicio dovadă că părintele părăsit îl abuzase sau hărțuise pe părintele care a luat copilul. A se vedea, de asemenea, *Secretary for Justice v. Parker*, 1999 (2) ZLR 400 (H), 30 noiembrie 1999, Înalta Curte (Zimbabwe) [Referință INCADAT: HC/E/ZW 340], p. 408, unde instanța a precizat că atitudinea violentă și intimidantă a părintelui părăsit era îndreptată împotriva părintelui care a luat copiii, nu a copiilor, și că mediul stresant la care părintele care a luat copilul afirmase că erau expuși copiii era cauzat de relațiile încordate dintre părinți. Instanța a precizat, de asemenea, că părințele care a luat copiii nu a ridicat nicio obiecție la cererea părintelui părăsit de a-i fi acordat un drept de vizită și că, dimpotrivă, acesta a părut să încurajeze părintele părăsit să țină legătura cu copiii minori.

⁷³ A se vedea, de asemenea, *Souratgar v. Fair*, 720 F.3d 96 (2nd Cir. 2013), 13 iunie 2013, Curtea de Apel a Statelor Unite pentru Al Doilea Circuit (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/US 1240], p. 12 și 16, unde instanța a considerat că abuzul conjugal pe care părintele care a luat copilul afirma că l-a suferit din partea părintelui părăsit este „relevant în temeiul articolului 13 alineatul (1) litera (b), numai dacă pune grav în pericol copilul. Prin ancheta desfășurată în temeiul articolului 13 alineatul (1) litera (b) se urmărește să se determine nu dacă repatrierea ar constitui un risc grav pentru siguranță [a părintelui care a luat copilul], ci dacă prin aceasta copilul ar fi supus la un risc grav de pericol fizic sau psihic”. În speță, instanța a confirmat concluziile instanței districtuale, și anume că, deși au existat incidente de violență domestică, „[copilul] nu a făcut în niciun moment obiectul sau ținta acestora” și că „în cauza de față, probele [...] nu permit stabilirea existenței vreunui risc grav de pericol fizic sau psihic pentru copil în momentul repatrierii”.

⁷⁴ A se vedea, de exemplu, cauza *F. v. M. (Abduction: Grave Risk of Harm)* [2008] 2 FLR 1263, 6 februarie 2008, Înalta Curte a Angliei și Țării Galilor, Secția Familie (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 1116], punctele 13 și 14, unde instanța a precizat că, dacă „ar fi (sau este) convinsă că instanțele din statul solicitant acordă o protecție suficientă copilului și/sau că părintele părăsit și-a asumat suficiente angajamente de protecție, părintele care a luat copilul nu ar fi în măsură, în mod normal, să invoce excepția prevăzută la articolul 13 alineatul (1) litera (b), în special în cazurile în care s-a afirmat existența unor violențe domestice”. Instanța a precizat, de asemenea, că, în speță, părintele părăsit susținuse că va „coopera în orice fel de [...] proceduri și că [se va] angaja să nu molesteze și să nu hărțuiască”. A se vedea, mai sus, „Întrebări examinate de instanță la analizarea excepției prevăzute la articolul 13 alineatul (1) litera (b)”, p. 33.

victimelor violenței domestice, instanțele au dispus înapoierea copilului⁷⁵. În unele cazuri însă, instanțele pot considera că protecția juridică și serviciile respective nu sunt suficiente pentru ca copilul să fie ferit de riscul grav⁷⁶, de exemplu atunci când părintele părăsit a încălcat în repetate rânduri ordinele de protecție⁷⁷, ceea ce poate expune copilul la un risc grav de pericol fizic sau psihic, sau când este avut în vedere gradul de vulnerabilitate psihică a copilului⁷⁸.

⁷⁵ A se vedea, de exemplu, cauza *X. (mama) împotriva Y. (tatăl)*, 22 februarie 2018, *Rechtbank 's-Gravenhage* (Țările de Jos) [Referință INCADAT: HC/E/NL 1391], p. 6, unde instanța a constatat că afirmația părintelui care a luat copilul de a fi expus cu regularitate la violențe domestice în prezența copilului nu era suficientă pentru stabilirea unui risc grav, deoarece „toate circumstanțele trebuie luate în considerare în mod corespunzător, inclusiv posibilitatea unor măsuri de protecție a copilului sau a altor dispoziții adecvate, pentru a se asigura că urmările violențelor domestice nu (mai) constituie un risc pentru copilul minor”. A se vedea, de asemenea, cauza *Mbuyi v. Ngalula* (a se vedea, mai sus, nota 59).

⁷⁶ A se vedea, de exemplu, cauza *State Central Authority, Secretary to the Department of Human Services v. Mander*, 17 septembrie 2003, Tribunalul pentru Familie (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 574], punctele 109 și 111, unde instanța a precizat că „[e]ste clar că existența unor hotărâri judecătorești și a unor sancțiuni penale nu a redus gradul de violență”, astfel încât instanța a fost „convinsă de existența unui risc grav de pericol în speță”. Înapoierea copiilor a fost, prin urmare, refuzată; No de RG 06/00395, 30 mai 2006, *Cour d'appel de Paris* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1010], unde instanța a constatat că, în ciuda plângerii introduse de părintele care a luat copilul, unde acesta afirma că partenerul care locuia cu părintele părăsit violase copilul la domiciliul familial, nu fusese luată nicio măsură preventivă eficientă, când copilul făcuse acuzații grave și exprimase mari rezerve de a se întoarce să locuiască cu părintele părăsit.

⁷⁷ A se vedea, de exemplu, cauza, *Achakzad v. Zemaryalai* [2011] W.D.F.L. 2, 20 iulie 2010, Curtea de Justiție din Ontario (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 1115], unde instanța a admis probele aduse de părintele care a luat copilul, potrivit cărora părintele părăsit o agresase sau o amenințase cu agresarea, în multe ocazii, inclusiv amenințări de viol și amenințări cu o armă încărcată, în timp ce ținea copilul în brațe. Mai mult, instanța a constatat că, date fiind circumstanțele speciale, nu putea fi ignorat resentimentul vizibil al părintelui părăsit cu privire la alegațiile părintelui care a luat copilul împotriva acestuia în temeiul articolului 13 alineatul (1) litera (b). Chiar dacă angajamentele ar fi fost executorii, dat fiind că părintele părăsit era dispus să accepte un ordin de regim de protecție în California, instanța a apreciat că adevărata problemă era dacă instanțele din California puteau gestiona și controla în mod adecvat comportamentul viitor al părintelui părăsit, având în vedere că acesta dovedise că nu respectă sistemul judiciar, mințind de-a lungul întregii sale depoziții și încălcând hotărârile judecătorești. În plus, acesta demonstrase că este incapabil să își controleze comportamentul când este furios. Prin urmare, instanța a hotărât că înapoierea în California constituia un risc grav pentru părintele care a luat copilul și pentru copil, risc ce nu putea fi controlat în mod adecvat prin intermediul angajamentelor.

⁷⁸ A se vedea, de exemplu, cauza *Ostevoll v. Ostevoll*, 2000 WL 1611123 (S.D. Ohio 2000), 16 august 2000, Curtea Federală Districtuală pentru Ohio (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/US 1145], punctul 15, unde doi psihologi au depus mărturie în numele părintelui care a luat copilul. Primul psiholog a diagnosticat copiii cu tulburare de stres posttraumatic, aceștia fiind ei înșiși victimele „traumelor considerabile și susținute, abuzului fizic, abuzului emoțional și abuzului verbal” și martorii abuzurilor comise asupra părintelui care a luat copiii. Mai precis, primul psiholog „a fost de părere că înapoierea copiilor în Norvegia ar crea o situație intolerabilă pentru copii”. Impresia celui de al doilea psiholog a fost că „diagnosticul fiecăruia dintre copii era cel puțin tulburare gravă de stres”, după ce fiecare copil a descris consumul excesiv de alcool al părintelui părăsit și diverse incidente de abuz îndreptate de acesta împotriva lor sau a părintelui care i-a luat. Al doilea psiholog a fost de părere că părintele părăsit suferea de o tulburare narcisică de personalitate care „ar putea constitui un risc grav de pericol pentru copii și i-ar pune pe aceștia într-o situație

b. Dezavantaje de ordin economic sau de dezvoltare pentru copil în momentul înapoierii

59. Când există afirmații de risc grav fondate pe crearea unor dezavantaje de ordin economic sau de dezvoltare pentru copil în momentul înapoierii⁷⁹, în cadrul analizei ar trebui să se verifice în principal dacă nevoile de bază ale copilului pot să fie satisfăcute în statul reședinței obișnuite. Instanța nu trebuie să se lanseze într-o comparație a condițiilor de viață pe care le poate oferi fiecare părinte (sau fiecare stat). Această comparație ar putea fi relevantă într-o eventuală cauză ulterioară privind încredințarea, dar nu are nicio relevanță la analizarea excepției prevăzute la articolul 13 alineatul (1) litera (b)⁸⁰. Faptul că în statul reședinței obișnuite există condiții de viață mai modeste⁸¹ și/sau un sprijin pentru dezvoltare mai restrâns⁸² nu este, așadar, suficient pentru stabilirea excepției de risc grav.

intolerabilă, dacă ar fi înapoiți în Norvegia” și că „simpla dispunere a înapoierii copiilor în Norvegia ar avea urmări psihice ireparabile pentru aceștia, indiferent dacă ar fi încredințați [părintelui părăsit] sau nu”.

⁷⁹ A se vedea, de exemplu, cauzele *A.S. v. P.S. (Child Abduction)* [1998] 2 IR 244, 26 martie 1998, Curtea Supremă (Irlanda) [Referință INCADAT: HC/E/IE 389]; *K.M.A. v. Secretary for Justice* [2007] NZFLR 891, 5 iunie 2007, Curtea de Apel a Noii Zeelande (Noua Zeelandă) [Referință INCADAT: HC/E/NZ 1118]; *Police Commissioner of South Australia v. H.*, 6 august 1993, Tribunalul pentru Familie din Adelaide (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 260]; cauza *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (a se vedea, mai sus, nota 50).

⁸⁰ A se vedea cauza No de pourvoi 08-18126, 25 februarie 2009, *Cour de cassation* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1013], unde instanța a respins argumentele aduse de părintele care a luat copiii, potrivit cărora, în vedere evaluării riscului grav, ar fi trebuit să compare condițiile de viață ale copiilor din momentul respectiv cu cele existente în eventualitatea înapoierii.

⁸¹ A se vedea, de exemplu, cauza *G., P. C. c. H., S. M. s/ reintegro de hijos*, 22 august 2012, *Corte Suprema de Justicia de la Nación* (Argentina) [Referință INCADAT: HC/E/AR 1315], unde instanța a luat în considerare un argument referitor la situația financiară a părintelui părăsit, dar a constatat că părintele care a luat copiii nu a dovedit că situația financiară respectivă ar fi de natură să implice posibilitatea unei situații extreme pentru copii; cauza *Y.D. v. J.B.*, [1996] R.D.F. 753, 17 mai 1996, Curtea Superioară din Québec (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 369], unde părintele care a luat copiii a adus argumentul că incapacitatea financiară a părintelui părăsit ar expune copiii la un risc grav, dar instanța a hotărât că dificultățile financiare nu constituie un motiv valabil pentru refuzarea înapoierii unui copil; cauza No de RG 11/02919, 19 septembrie 2011, *Cour d'appel de Lyon* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1168], unde părintele care a luat copiii a susținut că, prin înapoierea lor în Germania, copiii ar fi expuși la un risc grav din cauza condițiilor precare în care locuia părintele părăsit, dar instanța a concluzionat că părintele care a luat copiii nu a demonstrat că locuința nu îndeplinea standardele minime necesare, precizând că presupusul fapt că în Franța copiii ar beneficia de condiții de viață mai favorabile nu putea fi luat în considerare de statul solicitat, „care nu trebuia să aprecieze fondul unei hotărâri pronunțate în străinătate”; cauza 17 UF 56/16, 4 mai 2016, *Oberlandesgericht Stuttgart Senat für Familiensachen* (Germania) [Referință INCADAT: HC/E/DE 1406], unde s-a hotărât că existența unei situații economice potențial mai puțin favorabile în statul reședinței obișnuite la momentul înapoierii nu constituie un risc grav de pericol fizic sau psihic pentru copil.

⁸² A se vedea, de exemplu, cauza No de RG 11/01062, 28 iunie 2011, *Cour d'appel de Bordeaux* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1128], unde părintele care a luat copilul a susținut că acesta s-a plâns de malnutriție, lipsă de igienă și neglijență în statul reședinței obișnuite, dar instanța a arătat că plângerile de această natură nu sunt suficiente pentru stabilirea existenței unui risc grav și că sarcina de a determina persoana cea mai potrivită să se ocupe de îngrijirea zilnică a copilului revine instanțelor din statul reședinței obișnuite,

Faptul că părintele care a luat copilul susține că nu se poate întoarce cu copilul în statul reședinței obișnuite din cauza unei situații economice dificile sau intenabile, de exemplu, pentru că nivelul său de trai ar fi mai scăzut, pentru că nu își poate găsi un loc de muncă în statul respectiv sau pentru că s-ar afla în alt mod într-o situație precară, nu este, în mod normal, suficient pentru pronunțarea unei hotărâri de neînapoiere⁸³. În special, dependența de prestații sociale de stat sau alte forme de sprijin instituțional nu constituie, în sine, un risc grav⁸⁴. Numai situațiile cu adevărat excepționale ar putea crea un risc grav pentru copil⁸⁵. Dacă s-a stabilit existența unor circumstanțe care ar putea constitui un risc grav, instanțele pot analiza posibilitatea unor măsuri de protecție, prin care copilul să fie ferit de riscul respectiv, cum ar fi acordarea unui ajutor financiar pe termen scurt, valabil până când instanța competentă din statul reședinței obișnuite poate să dispună măsurile necesare.

c. Riscurile asociate cu circumstanțele din statul reședinței obișnuite

60. La analizarea riscului grav asociat cu circumstanțele din statul reședinței obișnuite, principalii factori care trebuie avuți în vedere sunt mai degrabă gravitatea situației în materie de politică, economie și securitate și impactul acesteia asupra fiecărui copil în parte⁸⁶, în scopul de a se stabili dacă nivelul

acesta din urmă dispunând de instrumentele și infrastructura corespunzătoare pentru monitorizarea copiilor care trăiesc pe teritoriul său.

⁸³ A se vedea, de exemplu, cauza *N. R. c. J. M. A. V. s/ reintegro de hijo*, 28 februarie 2013, *Corte Suprema* (Curtea Supremă) (Chile) [Referință INCADAT: HC/E/CL 1318], unde instanța a constatat că simplul fapt că înapoierea ar putea fi dificilă pentru părintele care a luat copilul, din cauza problemelor cu care se confrunta la găsirea unui loc de muncă, nu era suficient pentru justificarea rezonabilă a refuzului părintelui care a luat copilul de a-l înapoi și că de aceste aspecte urmează să se țină seama în cadrul procedurii de încredințare; cauza No de RG 12-19382, 20 martie 2013, *Cour de cassation* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1213], unde părintele care a luat copiii a susținut că nu avea un loc de muncă și că beneficia de un venit minim și de o locuință socială în Franța, ceea ce nu putea obține în Anglia, dar instanța a subliniat că autoritățile engleze luaseră dispoziții corespunzătoare pentru a asigura protecția copiilor după înapoierea acestora și că părintele care a luat copiii se afla într-o situație diferită în ceea ce privește venitul minim, după ce dreptul său de ședere în Anglia fusese confirmat printr-o hotărâre a autorităților engleze, nemaexistând deci niciun risc grav; cauza 5A_285/2007/frs, 16 august 2007, *Tribunal fédéral, IIe cour de droit civil* (Elveția) [Referință INCADAT: HC/E/CH 955], unde instanța a constatat că, în lipsa unor motive obiective care să justifice refuzul de înapoiere al părintelui care a luat copilul, întoarcerea acestui în Israel nu părea să fie dificilă în practică sau insuportabilă din punct de vedere economic, cel puțin nu pe durata procedurii judiciare desfășurate acolo.

⁸⁴ A se vedea, de exemplu, cauza *Re A. (Minors) (Abduction: Custody Rights)* [1992] Fam 106, 12 februarie 1992, Curtea de Apel a Angliei și Țării Galilor (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 48], unde instanța a constatat că dependența de sistemul australian de prestații sociale în momentul înapoierii nu este, ca atare, suficientă pentru a constitui o situație intolerabilă.

⁸⁵ A se vedea, de exemplu, considerațiile instanței în cauza No de RG 08/04984, 18 februarie 2009, *Cour d'appel de Nîmes* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1135].

⁸⁶ A se vedea cauza *Escaf v. Rodriquez*, 200 F. Supp. 2d 603 (E.D. Va. 2002), 6 mai 2002, Curtea Federală Districtuală pentru Districtul de Est Virginia, Divizia Alexandria (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/USf 798], unde instanța a acceptat că, în ciuda existenței unor probe din care reieșea că oamenii de afaceri americani se confruntau cu un risc ridicat de răpire și violență în Columbia și că părintele care a luat copilul fusese el însuși amenințat,

impactului respectiv este suficient pentru aplicarea excepției de risc grav, și nu situația în materie de politică, economie și securitate existentă în general în statul respectiv. Prin urmare, afirmațiile care se referă la situația gravă în materie de politică, economie și securitate din statul reședinței obișnuite nu sunt, în general, suficiente pentru stabilirea excepției de risc grav⁸⁷. La fel, incidentele violente (izolate) care au loc într-un mediu politic instabil nu constituie, în general, un risc grav⁸⁸. Chiar când faptele afirmate sunt de natură să poată constitui un risc grav, instanța trebuie totuși să stabilească dacă riscul ar putea fi îndepărtat prin intermediul unor măsuri de protecție, caz în care instanța ar fi obligată să dispună înapoierea copilului⁸⁹.

nu exista nicio dovadă clară și convingătoare că orașul în care locuia părintele părăsit ar fi reprezentat vreun pericol grav pentru un copil de 13 ani cu dublă cetățenie, americană și columbiană, care trăiește acolo cu părintele columbian și familia sa columbiană.

⁸⁷ A se vedea, de exemplu, cauza No de RG 11/02685, 28 iunie 2011, *Cour d'appel de Rennes* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1129], unde părintele care a luat copilul a invocat poluarea din Ciudad de Mexico, insecuritatea cauzată de criminalitatea din această metropolă și riscul de cutremur, dar nu a reușit să arate în ce mod riscurile respective îi afectau pe copii personal și direct; cauza No de pourvoi 14-17.493, 19 noiembrie 2014, *Cour de cassation* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1309], unde părintele care a luat copilul a afirmat că, în cazul înapoierii în Africa de Sud, copilul ar fi expus la risc de pericol fizic grav dacă s-ar întoarce să locuiască în rezervația Makalali, ca urmare a condițiilor generale de viață existente acolo, dar instanța a respins aceste argumente.

⁸⁸ A se vedea, de exemplu, cauzele referitoare la înapoierea în Israel, unde pericolele potențiale inerente vieții de zi cu zi care sunt invocate sunt considerate, de obicei, prea generale pentru stabilirea excepției prevăzute la articolul 13 alineatul (1) litera (b): A. v. A., 5 octombrie 2001, Curtea de Primă Instanță din Buenos Aires (Argentina) [Referință INCADAT: HC/E/AR 487]; No 03/3585/A, 17 aprilie 2003, *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Belgia) [Referință INCADAT: HC/E/BE 547]; B-2939-01, 11 ianuarie 2002, *Vestre Landsret* (Danemarca) [Referință INCADAT: HC/E/DK 519]; *Freier v. Freier*, 969 F. Supp. 436 (E.D. Mich. 1996), 4 octombrie 1996, Curtea Federală Districtuală pentru Districtul de Est Michigan, Divizia de Sud (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/USf 133]. A se vedea, de asemenea, cauza *Procedure for International Return of Children (Procedura pentru înapoierea internațională a copiilor)*, cauza nr. 2926/2008, 16 februarie 2009, *Tercera Sala Familiar del Honorable Tribunal Superior de Justicia del Distrito Federal* (Mexic) [Referință INCADAT: HC/E/MX 1038], unde nu s-a considerat că demonstrațiile politice, care întrerup viața de zi cu zi în Venezuela, și nesiguranța generală rezultată din acestea ar constitui un risc grav.

⁸⁹ A se vedea, de exemplu, cauza A. v. A. (a se vedea, mai sus, nota 88), unde instanța a amânat cu două luni executarea hotărârii de înapoiere, în așteptarea stabilizării situației din statul reședinței obișnuite. A se vedea, de asemenea, cauza *Re D. (Articolul 13 litera (b): Neînapoiere)* [2006] EWCA Civ 146, 25 ianuarie 2006, Curtea de Apel a Angliei și Țării Galilor (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 818], unde ambii părinți fuseseră victime ale unor focuri de armă trase cu premeditare și ale altor atacuri în Venezuela. Instanța a fost de acord, la punctul 28, cu aprecierea judecătorului din primul grad de jurisdicție, conform căreia „copiii nu au făcut obiectul niciunui atac și probabilitatea ca aceștia să fie vizați ca victime este mai scăzută decât în cazul părinților lor, dar ei ar fi expuși pericolului de a suferi vătămări fizice, dacă ar fi prezenți cu oricare dintre părinți în momentul unui asemenea atac”. Instanța a luat notă, de asemenea, de constatarea judecătorului din primul grad de jurisdicție, conform căreia „supravegherea constantă asigurată 24 de ore din 24 de către gărzii armate [...] nu ar garanta, în sine, o protecție completă, dar ar diminua riscul într-o oarecare măsură”.

d. Riscurile asociate cu sănătatea copilului

61. În cauzele în care se fac afirmații asociate cu sănătatea copilului, principalul factor care ar trebui avut în vedere la analizarea riscului grav este disponibilitatea tratamentului în statul reședinței obișnuite a copilului⁹⁰, nu comparația calității relative a sistemului de sănătate din fiecare stat⁹¹. Existența unui risc grav se stabilește, de obicei, numai atunci când tratamentul care este sau ar fi necesar de urgență nu este disponibil sau accesibil în statul reședinței obișnuite sau atunci când starea de sănătate a copilului nu îi permite acestuia să călătorească înapoi în statul respectiv⁹². Simplul fapt că statul reședinței obișnuite poate avea standarde diferite în sistemul de sănătate sau un mediu climatic diferit nu este, în general, suficient pentru stabilirea excepției prevăzute la articolul 13 alineatul (1) litera (b). De exemplu, faptul că statul solicitant și statul solicitat au condiții climatice diferite nu este, în sine, suficient pentru stabilirea excepției de risc grav asociat cu sănătatea copilului. Când se fac afirmații asociate cu sănătatea copilului, instanța poate, în scopul de a feri copilul de riscul grav în momentul înapoierii, să aibă în vedere, de exemplu, măsuri de protecție, cum ar fi: prevederea unui ajutor financiar, a unei asigurări de sănătate și/sau pregătirea unui sprijin medical destinat copilului în momentul înapoierii. Măsurile prevăzute nu ar trebui totuși să creeze sarcini nejustificate pentru părintele părăsit și trebuie aibă o durată limitată, suficiente pentru a permite părintelui care a luat copilul să apeleze la instanțele din statul reședinței obișnuite care sunt cele mai în măsură să soluționeze astfel de probleme.

⁹⁰ A se vedea, de exemplu, cauza No de pourvoi 17-11031, 4 mai 2017, *Cour de cassation* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1346], unde instanța a stabilit că sistemul de sănătate din Israel are o calitate satisfăcătoare și că tratamentul cu antivirale pentru HIV administrat copilului în Israel era același cu cel prescris în Franța. Prin urmare era disponibil un tratament adecvat și nu existau motive să se refuze înapoierea.

⁹¹ A se vedea, de exemplu, cauza No de rôle: 07/78/C, 25 ianuarie 2007, *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Belgia) [Referință INCADAT: HC/E/BE 857], unde părintele care a luat copilul a invocat existența unui risc grav pentru copil, deoarece părintele părăsit refuzase să țină seama de recomandarea urgentă a psihologului de a se consulta un logoped, dar instanța a constatat că faptele expuse nu erau suficiente pentru stabilirea existenței unui risc grav; cauza V.L. B-1572-09, 23 septembrie 2009, *Vestre Landsret* (Danemarca) [Referință INCADAT: HC/E/DK 1101], unde copilul avea nevoie de atenție specială la școală iar părintele care a luat copilul a susținut că înapoierea la părintele părăsit, care suferea de scleroză multiplă și depresie, ar constitui un risc grav. Instanța a subliniat însă relația bună dintre copil și părintele părăsit și eforturile părintelui părăsit de a avea grijă de copil în cel mai bun mod cu putință și nu a constatat că afirmațiile erau suficiente pentru stabilirea existenței unui risc grav; cauza *DP v. Commonwealth Central Authority*, [2001] HC 39, (2001) 180 ALR 402 (Australia) [Referință INCADAT HC/E/AU 346], punctul 144, unde, în legătură cu tratamentul unui copil cu autism, instanța a precizat că „există centre pentru tratarea autismului la copii în Grecia”, țara către care se solicita înapoierea, dar nu a efectuat o comparație a calității relative a îngrijirilor oferite în Australia și Grecia. A se vedea, de asemenea, cauza *Solis v. Tibbo Lenoski*, 2015 BCCA 508 (CanLII) (Canada) [Referință INCADAT HC/E/CA 1403].

⁹² A se vedea cauza *State Central Authority v. Maynard*, 9 martie 2003, Tribunalul pentru Familie (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 541], punctele 27, 28 și 30, unde, pe baza numărului mare de documente medicale prezentate care dovedeau că afecțiunea medicală gravă a copilului (crize de epilepsie) însemna că „o călătorie ar putea să afecteze grav copilul sau să îi cauzeze moartea”, instanța a constatat, respingând însă argumentele aduse de părintele care a luat copilul în legătură cu calitatea sistemului medical englez, că, prin înapoierea sa în Anglia, copilul ar fi expus la un risc grav de pericol fizic.

e. Separarea copilului de părintele care l-a luat, atunci când acesta din urmă nu este capabil sau dispus să se întoarcă în statul reședinței obișnuite a copilului

62. În procedurile de înapoiere se afirmă frecvent, în circumstanțe foarte variate, riscul grav de pericol fizic sau de aducere într-o situație intolerabilă, care se creează prin separarea copilului de părintele care l-a luat, separare dispusă atunci când părintele respectiv nu este capabil sau dispus să se întoarcă. Hotărârile judecătorești pronunțate pe teritoriul a numeroase părți contractante demonstrează însă că s-a întâmplat rareori ca instanțele să rețină excepția prevăzută la articolul 13 alineatul (1) litera (b) în cazurile în care părintele care a luat copilul nu poate sau nu vrea să se întoarcă împreună cu acesta din urmă în statul reședinței obișnuite a copilului⁹³.
63. La analizarea riscului grav în aceste cazuri, factorii principali care trebuie luați în considerare sunt efectul pe care o posibilă separare determinată de o hotărâre de înapoiere sau faptul de a rămâne fără îngrijire îl poate produce asupra copilului și posibilitatea ca efectul să atingă pragul ridicat al excepției de risc grav, ținându-se cont de disponibilitatea măsurilor de protecție menite să îndepărteze riscul grav⁹⁴. Circumstanțele sau motivele incapacității părintelui care a luat copilul de a se întoarce în statul reședinței obișnuite a copilului sunt distincte de evaluarea efectului produs asupra copilului de o posibilă separare, chiar dacă pot face parte din evaluarea respectivă.
64. Atunci când separarea copilului de părintele care l-a luat atinge pragul ridicat al excepției de risc grav, circumstanțele sau motivele incapacității părintelui de a se întoarce în statul reședinței obișnuite pot fi în special relevante pentru stabilirea măsurilor de protecție care pot fi obținute pentru îndepărtarea obstacolelor din calea întoarcerii părintelui care a luat copilul și pentru îndepărtarea riscului grav⁹⁵. Mai jos (punctele 67-72) sunt prezentate exemple de obstacole comune invocate de părintele care a luat copilul și exemple de tipuri de măsuri pe care instanțele le pot avea în vedere în diferite scenarii. În schimb, atunci când nu se pot îndepărta obstacolele din calea întoarcerii părintelui care a luat copilul, instanța poate avea în vedere, ca posibilă măsură de protecție, opțiunea ca, în momentul înapoierii în statul reședinței obișnuite, copilul să fie dat în grija părintelui părăsit sau al altei persoane, până la pronunțarea, în statul respectiv, a unei hotărâri judecătorești de încredințare.

⁹³ A se vedea, mai jos, punctele 67-72.

⁹⁴ A se vedea, de exemplu, cauza No de RG 11/01437, 1 decembrie 2011, *Cour d'appel d'Agen* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1172], unde concluzia instanței a fost că separarea copilului de părintele care l-a luat nu constituia un risc grav, chiar dacă părintele respectiv era cel care avusese întotdeauna grijă de copil, deoarece copilul avea o bună relație cu părintele părăsit și o familie iubitoare în statul reședinței obișnuite; cauza 7 UF 660/17, 5 iulie 2017, *Oberlandesgericht Nürnberg Senat für Familiensachen* (Germania) [Referință INCADAT: HC/E/DE 1409], unde grija principală a instanței a fost să analizeze dacă riscul grav de pericol psihic pentru copil ar putea atinge un prag care ar depăși considerabil stresul emoțional pe care un copil îl resimte în mod normal ca urmare a înapoierii; în această speță, instanța a constatat că nu era cazul.

⁹⁵ Instanțele din anumite jurisdicții pot lua în considerare posibile măsuri de îndepărtare a obstacolelor din calea întoarcerii părintelui care a luat copilul înainte de a analiza alegațiile de fapt privind riscul grav. Atunci când există astfel de măsuri, instanța ar putea fi în măsură să hotărască asupra cererii de înapoiere, fără a mai trebui să analizeze afirmațiile părintelui care a luat copilul referitoare la riscul grav la care ar fi expus copilul în urma separării.

65. Dacă, pentru îndepărtarea unui risc grav, este important ca procedura de încredințare pendinte să fie pusă rapid pe rol⁹⁶, instanța care dispune înapoierea ar putea impune, ca măsură de protecție a copilului, ca procedura de încredințare să aibă loc cât mai curând posibil după înapoiere în statul reședinței obișnuite a copilului. Când legile și procedurile relevante o permit, părțile pot fi informate cu privire la procedurile accelerate care ar putea exista în statul reședinței obișnuite a copilului. În plus, instanța care dispune înapoierea ar putea, în funcție de circumstanțe și cu condiția ca acest lucru să fie posibil în ambele state implicate, să contribuie la facilitarea punerii rapide pe rol a procedurii, prin intermediul comunicărilor judiciare directe⁹⁷.

i. Urmăririle penale începute în statul reședinței obișnuite a copilului împotriva părintelui care a luat copilul, pe motivul deplasării sau neînapoierii ilicite

66. Este posibil ca părintele care a luat copilul să refuze să se întoarcă atunci când există riscul să răspundă penal pentru deplasarea sau neînapoierea ilicită a copilului și când încarcerarea sa ar conduce la separarea de copil și ar putea crea astfel un risc grav pentru acesta. Instanța poate avea în vedere solicitarea de informații despre stadiul unui eventual mandat de arestare sau al unui eventual proces penal pendinte, precum și despre posibilitatea retragerii mandatului sau plângerii penale. De exemplu, atât părintele părăsit, cât și autoritățile relevante din statul reședinței obișnuite a copilului pot să ofere asigurări că nu vor continua procesul penal sau alte proceduri ori, cel puțin, că nu vor aresta părintele care a luat copilul, dacă este posibil⁹⁸. Respingerea sau retragerea plângerii penale pendinte sau, când este cazul, a mandatului de arestare se poate obține cu

⁹⁶ A se vedea, mai sus, „Punere pe rol” din glosar.

⁹⁷ A se vedea, de exemplu, cauza *Re G. (Abduction: Withdrawal of Proceedings, Acquiescence, Habitual Residence)* [2007] EWHC 2807 (Fam), 30 noiembrie 2007, Înalta Curte a Angliei și Țării Galilor, Secția Familie (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UKe 966], punctul 78, unde instanța a pronunțat o hotărâre de înapoiere pe baza faptului că părțile urmau să facă demersuri imediate pentru aducerea cauzei în fața instanței din Canada (statul reședinței obișnuite), în vederea obținerii unei hotărâri bazate pe o anchetă socială completă cu privire la viitoarele dispoziții pentru copii. În acest scop, judecătorul a cerut informații judecătorului Curții Superioare a provinciei Alberta, desemnat ca persoană de contact pentru provincia Alberta în chestiuni legate de Convenția din 1980, și a primit asigurări că, la cererea oricăreia dintre părți, putea fi luate dispoziții pentru efectuarea unei audieri rapide în provincia respectivă.

⁹⁸ A se vedea, de exemplu, cauza *Motion for Leave to Appeal (Family Matters)* 5690/10, 10 august 2010, Curtea Supremă (Israel) [Referință INCADAT: HC/E/1290], punctele 3 și 5, unde, după ce părintele care a luat copilul a afirmat că exista un risc substanțial de a fi arestat pe motivul deplasării ilicite, instanța a precizat că mandatul de arestare fusese anulat și că avocatul părintelui părăsit îi scrisese procurorului local din Statele Unite, pentru a-l informa că părintele părăsit nu avea nici interesul, nici intenția de a cere începerea urmăririi penale a părintelui care a luat copilul, solicitând ca punctul său de vedere în chestiune să fie luat pe deplin și cu atenție în considerare. Instanța a precizat că, deși procurorul nu era obligat să dea curs scrisorii, „după cum s-a putut observa de-a lungul timpului, probabilitatea ca părintele care a luat copilul să fie arestat nu era foarte ridicată, cu excepția cazurilor extraordinare[...]”; cauza *Sabogal v. Velarde* (a se vedea, mai sus, nota 60), unde instanța a dispus înapoierea cu condiția ca părintele părăsit să ia măsurile necesare pentru, printre altele, respingerea sau încetarea urmăririi penale sau a investigării părintelui care a luat copilul, având în vedere că, date fiind circumstanțele, aceștia nu puteau fi lăsați cu părintele părăsit în momentul înapoierii lor.

ajutorul autorităților penale sau judiciare, inclusiv, dacă este necesar, prin intermediul comunicărilor judiciare directe, dacă acest lucru este autorizat în statul solicitat sau în statul reședinței obișnuite⁹⁹. Autoritățile centrale pot, de asemenea, să își ofere ajutorul sau să furnizeze informații în această privință, dacă dreptul intern le permite acest lucru. În cazul retragerii plângerii sau a eventualului mandat de arestare, impedimentul pretins de părinte în legătură cu întoarcerea sa încetează să existe. Pe de altă parte, în cazul imposibilității retragerii plângerii sau mandatului, poate fi necesar ca instanța să analizeze afirmația de risc grav rezultat din eventuala separare de părintele care a luat copilul, după cum se descrie la punctele 63-66, inclusiv eventualele măsuri de protecție prin care se stabilește luarea în îngrijire a copilului în cursul separării. În astfel de cazuri poate fi necesar să se facă distincția, în ceea ce îl privește pe părintele care a luat copilul, între încarcerarea imediată a acestuia la întoarcerea în statul reședinței obișnuite a copilului, în așteptarea procesului penal, și încarcerarea eventuală a acestuia, care ar urma să aibă loc la încheierea procesului penal din statul respectiv. Imposibilitatea retragerii plângerii sau a mandatului nu este, în general, suficientă pentru invocarea excepției de risc grav¹⁰⁰.

ii. Problemele întâmpinate de părintele care a luat copilul în materie de imigrație

67. Atunci când obstacolele invocate în calea întoarcerii părintelui care a luat copilul sunt fondate pe probleme în materie de imigrație – de exemplu, când părintele care a luat copilul afirmă că nu poate intra în statul reședinței obișnuite, pentru că i-a expirat viza relevantă sau pentru că nu are drept de reședință –, se poate găsi o soluție încă din primele etape ale procedurii, prin intermediul autorizațiilor relevante în materie de imigrație, care pot fi obținute fie prin demersurile întreprinse de părintele care a luat copilul, fie, dacă este posibil și indicat, prin cooperarea autorităților centrale și/sau a altor autorități competente, care ar trebui să se implice cât mai devreme posibil în cazurile relevante. Chiar și când acest lucru nu este posibil, instanțele sunt de obicei reticente să ia în considerare

⁹⁹ A se vedea, de exemplu, cauza *Re M. and J. (Abduction) (International Judicial Collaboration)* [1999] 3 FCR 721, 16 august 1999, Înalta Curte a Angliei și Țării Galilor (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UKe 266], unde înapoierea voluntară a fost obținută prin colaborarea internațională a următoarelor autorități: Înalta Curte a Angliei și Țării Galilor, Autoritatea centrală engleză, Curtea Superioară din California, procurorul Californiei și judecătorul responsabil cu Departamentul pentru dreptul familiei din cadrul Curții Superioare din Los Angeles. În speță, părintele care a luat copiii nu a respectat liberarea condiționată în momentul deplasării acestora și risca o perioadă lungă de încarcerare, dacă decidea să se întoarcă. În cadrul unei proceduri extrajudiciare, toate persoanele sau instituțiile cu un interes în speță au depus pe rând eforturi pentru a obține anularea procesului penal împotriva părintelui care a luat copiii, accelerarea procedurii de încredințare și desfășurarea cu prioritate a anchetelor sociale necesare. Ulterior, părintele care a luat copiii a putut să se întoarcă împreună cu aceștia în statul reședinței obișnuite pe baza unui angajament negociat și convenit de către părinți.

¹⁰⁰ A se vedea, din nou, cauza *Motion for Leave to Appeal (Family Matters)* (a se vedea, mai sus, nota 98), unde, ca urmare a eforturilor depuse de părintele părăsit pentru retragerea plângerii, instanța a precizat că, deși eforturile respective nu creează o obligație pentru autorități, probabilitatea ca părintele care a luat copilul să fie arestat era scăzută. Instanța a subliniat că părintele care a luat copilul nu ar trebui să aibă dreptul să susțină că un copil ar trebui să rămână în statul în care a fost deplasat din cauza unor preocupări legate de arestarea părintelui în statul din care a fost răpit copilul.

afirmațiile de risc grav pentru copil care rezultă din posibila separare, dacă părintele este în măsură să se întoarcă în statul solicitant cel puțin pentru o perioadă scurtă, necesară pentru participarea la procedura de încredințare, sau dacă intrarea părintelui care a luat copilul în statul reședinței obișnuite se supune anumitor condiții¹⁰¹. Trebuie subliniat faptul că, în general, părintelui nu ar trebui să i se permită să creeze – prin inacțiunea sa sau prin amânarea depunerii cererilor pentru aprobările necesare în materie de imigrație – o situație cu potențial de pericol pentru copil și apoi să se prevaleze de respectiva situație pentru a demonstra riscul grav.

iii. Lipsa unui acces efectiv la justiție în statul reședinței obișnuite

68. Părintele care a luat copilul poate afirma, de exemplu, că nu dorește să se întoarcă în statul reședinței obișnuite, deoarece nu își poate permite reprezentarea legală, instanțele din statul respectiv sunt pârținitoare sau există obstacole în calea accesului la o instanță pentru procedura de încredințare¹⁰². Dacă există temerea că părintele nu va avea acces efectiv la justiție, instanța poate avea în vedere posibilitatea coordonării cu autoritățile centrale relevante sau a utilizării comunicărilor judiciare directe, în scopul de a examina afirmațiile respective și/sau de a lua dispoziții, când este posibil, pentru înlesnirea accesului la procedura judiciară la scurt timp după întoarcerea părintelui. S-a constatat că simplul fapt că părintele s-ar putea să nu își permită reprezentarea legală nu este suficient pentru stabilirea lipsei la un acces efectiv la justiție¹⁰³. Oricare ar fi cazul, întrucât

¹⁰¹ A se vedea, de exemplu, cauzele 20b90/10i, 8 iulie 2010, *Oberster Gerichtshof* (Curtea Supremă) (Austria) [Referință INCADAT: HC/E/AT 1047]; *H. v. H.* [1995] 12 FRNZ 498, 4 decembrie 1995, Înalta Curte din Wellington (Noua Zeelandă) [Referință INCADAT: HC/E/NZ 30].

¹⁰² A se vedea, de exemplu, cauza No de RG 11/02685, 28 iunie 2011, *Cour d'appel de Rennes* (Franța) (a se vedea, mai sus, nota 87), unde instanța a respins ca nefondată afirmația părintelui care a luat copilul că dreptul acestuia la un proces echitabil ar fi pus în pericol în Mexic; cauza *Secretary for Justice v. N., ex parte C.*, 4 martie 2001, Înalta Curte din Wellington (Noua Zeelandă) [Referință INCADAT: HC/E/NZ 501], unde instanța a respins argumentele înaintate de părintele care a luat copilul cu privire la situația sa juridică în Chile, precizând că în statul respectiv exista un sistem de instanțe specializate în dreptul familiei, în cadrul cărora interesele copiilor sunt considerate primordiale la pronunțarea hotărârilor de încredințare; cauza *Pliego v. Hayes*, 843 F.3d 226 (6th Cir. 2016), 5 decembrie 2016, Curtea de Apel pentru Al Șaselea Circuit (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/US 1386], p. 2, unde instanța a reținut constatarea instanței districtuale și a respins argumentele înaintate de părintele care a luat copilul, și anume „că există un risc grav de «situație intolerabilă», deoarece statutul diplomatic [al părintelui părăsit] submina capacitatea autorităților turce de a hotărî în mod corespunzător asupra drepturilor privind încredințarea”. Instanța a constatat, la p. 8, că „[f]ormularea articolului 13 alineatul (1) litera (b) sprijină interpretarea că o «situație intolerabilă» poate include situațiile în care un părinte încearcă să înapoieze copilul într-o țară ale cărei instanțe nu au capacitatea de a hotărî asupra drepturilor privind încredințarea”, dar că părintele care a luat copilul nu a reușit să demonstreze existența unei „situații intolerabile” pe baza faptelor din speță (p. 11).

¹⁰³ A se vedea, de exemplu, cauza *F. v. M. (Abduction: Grave Risk of Harm)* (a se vedea, mai sus, nota 74), punctul 15, unde părintele care a luat copiii a susținut că, prin înapoierea lor, aceștia ar fi puși într-o situație intolerabilă, ca urmare a poziției părintelui care i-a luat față de sistemul juridic francez. Părintele care a luat copiii a pretins că nu va putea obține reprezentare, că instanțele și consultanții serviciilor sociale era împotriva sa, că nu reușise să îi facă pe aceștia să recunoască sau să ia în considerare alegațiile sale amănunțite și că risca, dată fiind părerea lor despre persoana cu care locuia în acel moment, să își piardă al

convenția se fondează pe încrederea reciprocă între state, în cadrul analizelor efectuate în procedurile de înapoiere nu ar trebui să se compare calitatea relativă a sistemelor judiciare din cele două state (în ceea ce privește rapiditatea procedurilor, de exemplu).

iv. Motivele medicale sau familiale referitoare la părintele care a luat copilul

69. În cazul în care se stabilește existența unor motive medicale privitoare la părintele care a luat copilul, instanța poate, atunci când examinează dacă incapacitatea de a se întoarce a părintelui care a luat copilul este fondată, să ia în considerare caracteristicile și gravitatea afecțiunii medicale (fizice sau psihice) și posibilitatea unui tratament medical adecvat în statul reședinței obișnuite¹⁰⁴. Dacă tratamentul necesar există sau poate fi procurat, se pot îndepărta obstacolele invocate de părintele care a luat copilul în ceea ce privește întoarcerea sa. Pot exista însă cazuri în care disponibilitatea tratamentului medical nu este suficientă pentru îndepărtarea obstacolelor din calea întoarcerii părintelui care a luat copilul.

treilea copil care ar urma să fie preluat în grija statului. Instanța a apreciat, la punctul 18, că era „aproape imposibil să se afirme, fără argumente specifice și amănunțite, că procesul juridic [din Franța] este de natură să creeze, în sine, o situație intolerabilă; cu alte cuvinte, este necesar să se prezinte argumente pentru circumstanțele efective ale situației intolerabile”. La punctul 19, instanța a apreciat că „[d]in curtoazie și respect pentru spiritul convenției, este obligată [...], dacă nu se dovedește contrariul în mod irefutabil, să decidă că instanțele franceze sunt capabile să ancheteze în mod echitabil argumentele contradictorii ale părților și să hotărască în mod echitabil asupra acestora”.

¹⁰⁴ A se vedea, de exemplu, cauza *LPQ v. LYW* [2014] HKCU 2976, 15 decembrie 2014, Înalta Curte a Regiunii Administrative Speciale Hong Kong (China) [Referință INCADAT: HC/E/CNh 1302], unde părintele care a luat copiii a susținut că nu se putea întoarce în Japonia, întrucât acest lucru l-ar „distrage psihic”, și că înapoierea copiilor fără el, principala persoană care asigură efectiv îngrijirea acestora, ar pune copiii într-o situație intolerabilă, având în vedere, de asemenea, programul încărcat de lucru al părintelui părăsit, lipsa de afecțiune a acestuia față de copii și temperamentul său deficitar. Instanța a respins ca nefondate alegațiile părintelui care a luat copiii, afirmând, la punctul 48, că articolul 13 alineatul (1) litera (b) se referă în principal la copil, nu la impactul înapoierii asupra părintelui care a luat copilul; cauza *Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal)* (a se vedea, mai sus, nota 50), unde instanța a constatat că eventuala deteriorare a stării psihice a părintelui care a luat copiii ar constitui un risc grav de pericol psihic pentru aceștia, dar că existau măsuri de protecție corespunzătoare pentru îndepărtarea acestor preocupări, printre care și angajamentul părintelui părăsit de a pune căminul familial la dispoziția exclusivă a părintelui care a luat copiii și a copiilor și de a-i sprijini financiar.

Această situație poate fi întâlnită, de exemplu, atunci când părintele care a luat copilul riscă să sufere, dacă se întoarce în statul reședinței obișnuite, o deteriorare extremă a stării sale psihice¹⁰⁵. În astfel de cazuri, instanța trebuie să examineze afirmația de risc grav pentru copil, după cum se descrie mai jos, la punctele 63-66. În cadrul analizei sale, instanța trebuie să aibă în vedere orice măsură de protecție prin care copilul ar putea fi ferit de riscul grav în momentul înapoierii sale în statul reședinței obișnuite.

70. Părintele care a luat copilul poate afirma că nu se poate întoarce în statul reședinței obișnuite invocând motivul unei noi familii fondate în statul solicitat¹⁰⁶. Când părintele care a luat copilul este mama, pretențiile sale pot cuprinde și faptul că este însărcinată sau că a născut și alăptează. Dacă mama care a luat copilul susține că circumstanțele nu îi permit să ia măsuri în vederea întoarcerii, instanța trebuie să evalueze afirmațiile acesteia de risc grav pentru copil, după cum se descrie la punctele 63-66. În astfel de cazuri, este posibil ca faptul că mama este pusă în fața unei dileme incomode să nu fie considerat suficient pentru ca instanța să concluzioneze că, prin înapoierea sa, copilul mai mare ar fi expus la un risc grav¹⁰⁷.

¹⁰⁵ A se vedea, de exemplu, cauza *Director-General, Department of Families v. R.S.P.* [2003] FamCA 623, 26 august 2003, Plenul Tribunalului pentru Familie (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 544], unde instanța a constatat, pe baza probelor necontestate ale unui psihiatru, că înapoierea copilului ar crea un risc grav ca părintele care a luat copilul să se sinucidă și că efectul produs asupra copilului de sinuciderea părintelui care l-a luat ar fi devastator. A se vedea, de asemenea, cauza *Re S. (A Child) (Abduction: Rights of Custody)* [2012] UKSC 10, [2012] 2 A.C. 257, 14 martie 2012, Curtea Supremă a Regatului Unit (Anglia și Țara Galilor) (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 1147], unde instanța a admis probele medicale prezentate în primul grad de jurisdicție, din care reieșea că starea de sănătate a părintelui care a luat copilul, diagnosticat cu o formă de tulburare de stres posttraumatic, cunoscută ca „sindromul femeii bătute”, ar fi grav afectată, dacă părintele în chestiune ar fi obligat să se întoarcă în Australia, și a constatat că, având în vedere starea psihică fragilă a părintelui care a luat copilul, măsurile de protecție oferite nu ar îndepărta riscul grav ca, la înapoierea sa în Australia, copilul să fie pus într-o situație intolerabilă.

¹⁰⁶ A se vedea, de exemplu, cauza *Re C. (Abduction: Grave Risk of Psychological Harm)* [1999] 1 FLR 1145, 2 decembrie 1999, Curtea de Apel a Angliei și Țării Galilor (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 269], unde instanța a apreciat că judecătorul din primul grad de jurisdicție făcuse o eroare, acordând prea multă importanță faptului că noul partener al părintelui care a luat copilul nu se putea întoarce în statul reședinței obișnuite din motive de imigrație, și că situația defavorabilă invocată fusese creată de părintele care a luat copilul și de partenerul său, ambii fiind conștienți de problemele care puteau rezulta din situația respectivă.

¹⁰⁷ A se vedea, de exemplu, cauza *Director-General Department of Families, Youth and Community Care and Hobbs*, 24 septembrie 1999, Tribunalul pentru Familie din Brisbane (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 294], unde s-a susținut că există un risc grav pentru copil, deoarece părintele care l-a luat nu dorea și, de fapt, nu putea să se întoarcă în Africa de Sud, întrucât, de la sosirea sa în Australia, născuse un al doilea copil pe care încă îl alăpta. Mai mult, noul său partener nu era de acord ca nou-născutul său să călătorească în Africa de Sud. Instanța a apreciat că părintele care a luat copilul își crease, în mare măsură, singur situația în care se afla și că dilema sa incomodă nu permitea concluzia că, prin înapoierea sa, copilul mai mare ar fi expus la un risc grav.

v. Refuzul categoric al înapoierii

71. În unele situații, părintele care a luat copilul afirmă categoric că nu se va întoarce împreună cu copilul în statul reședinței obișnuite și că separarea copilului de părintele care l-a luat este inevitabilă în cazul înapoierii. În aceste situații, deși copilul ar fi, în majoritatea cazurilor, ferit de riscul grav, dacă părintele care l-a luat s-ar întoarce împreună cu el, este posibil ca orice efort de introducere a unor măsuri de protecție sau a unor dispoziții pentru înlesnirea întoarcerii părintelui să se dovedească ineficace, dat fiind că instanța nu poate, în general, să oblige părintele să se întoarcă. Trebuie subliniat faptul că, în general, părintelui nu ar trebui să i se permită să creeze – prin deplasarea sau neînapoierea ilicită a copilului – o situație cu potențial de pericol pentru copil și apoi să se prevaleze de respectiva situație pentru a demonstra existența unui risc grav pentru copil¹⁰⁸.

f. Separarea copilului de frații și surorile sale

72. Instanța sesizată cu o procedură de înapoiere se poate confrunta cu afirmația că o posibilă separare a fraților și surorilor poate crea un risc grav, în cazurile în care, de exemplu, unul dintre frați sau una dintre surori se împotrivesc înapoierii, în temeiul articolului 13 alineatul (2), și în care instanța are în vedere să refuze înapoierea fratelui sau surorii respective pe acest motiv¹⁰⁹. În alt scenariu, instanța constată că un copil este deplasat sau reținut ilicit de către părintele care l-a luat alături de frații și surorile (vitrege) ale copilului pentru care nu s-a depus o cerere de înapoiere în temeiul Convenției de la Haga sau în cazul cărora convenția nu se aplică (de exemplu, când copilul a ajuns la vârsta de 16 ani sau când părintele părăsit nu are drepturi privind încredințarea, astfel cum sunt definite în convenție, în privința copilului respectiv).

¹⁰⁸ A se vedea, de exemplu, cauza *Director General, Department of Community Services Central Authority v. J.C. and J.C. and T.C.*, 11 iulie 1996, Plenul Tribunalului pentru Familie din Sydney (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 68]. A se vedea, de asemenea, cauza *G., P. C. c. H., S. M. s/ reintegro de hijos* (a se vedea, mai sus, nota 81), unde instanța a apreciat că, dacă s-ar permite dezactivarea automată a mecanismului de înapoiere pe motivul unic al refuzului părintelui care a luat copilul de a se întoarce, sistemul conceput de comunitatea internațională ar fi supus voinței unilaterale a părții pârâte.

¹⁰⁹ A se vedea, de exemplu, cauza *In the Matter of L.L. (Children)*, 22 mai 2000, Tribunalul pentru Familie din New York (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/USs 273].

73. În unele cazuri, separarea de frați și surori poate fi dificilă și bulversantă pentru fiecare copil. La analizarea excepției prevăzute la articolul 13 alineatul (1) litera (b) trebuie să verifice însă, în principal, dacă separarea ar afecta copilul într-un asemenea mod și într-o asemenea măsură încât să constituie un risc grav în momentul înapoierii¹¹⁰. Această analiză trebuie efectuată pentru fiecare copil în parte, fără a se transforma într-o analiză a „intereselor superioare”¹¹¹. În consecință, separarea fraților și surorilor în urma neînapoierii unuia dintre copii (indiferent de temeiul juridic al neînapoierii) nu constituie, de obicei, un risc grav pentru celălalt copil¹¹².
74. După cum s-a menționat la punctul 72, părintelui nu ar trebui, în general, să i se permită să creeze, prin deplasarea sau neînapoierea ilicită, o situație cu potențial de pericol pentru copil, pentru ca apoi să se prevaleze de situația respectivă pentru invocarea unui risc grav. Această cerință se aplică nu doar în cazul invocării unui risc grav de pericol, ci și în cazul afirmațiilor referitoare la separarea fraților și surorilor. În fiecare caz, instanțele ar trebui deci să examineze dacă afirmația privind o posibilă separare a fraților și surorilor, generată de înapoierea unui singur copil, rezultă din acțiunile sau comportamentul părintelui care a luat copilul, de exemplu în cazul în care părintele respectiv decide în esență să nu înapoieze copilul a cărui situație nu intră sub incidența convenției¹¹³, nu pentru că înapoierea nu ar fi posibilă sau pentru că ea ar crea un pericol pentru copilul respectiv, ci pentru că părintele urmărește să invoce un risc grav pentru celălalt copil a cărui situație face obiectul unei proceduri în instanță, pe motivul că o eventuală hotărâre judecătorească de înapoiere ar putea antrena separarea fraților și surorilor. În astfel de cazuri, instanțele ar trebui să fie deosebit de atente când analizează alegația de risc grav, pentru a nu permite părintelui să profite de o situație rezultată din propriile sale acțiuni sau comportamente¹¹⁴.

¹¹⁰ A se vedea, de exemplu, cauza *O. v. O.* 2002 SC 430, 3 mai 2002, Curtea Supremă a Scoției (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UKs 507], unde s-a afirmat că ar fi dificil pentru copii să fie înapoiați în Irlanda, în special pentru că ar fi separați de cei trei copii ai noului partener al părintelui care i-a luat, fără a se stabili însă un risc grav specific sau inechivoc de pericol fizic sau psihic. A se vedea, de asemenea, cauza *Re T. (Abduction: Child's Objections to Return)* [2000] 2 F.L.R. 192, 18 aprilie 2000, Curtea de Apel a Angliei și Țării Galilor (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UKe 270], unde instanța a admis că, dacă ar fi înapoiat singur, copilul mai mic ar fi pus într-o situație intolerabilă. Copilul trecuse cu sora sa prin momente dificile și era dependent de ea, aceasta fiind uneori „mămica” lui. În circumstanțele date, instanța a apreciat că existența unui risc grav pentru copilul mai mic a fost demonstrată.

¹¹¹ A se vedea cauza *Chalkley v. Chalkley* (1995) ORFL (4th) 422, 13 ianuarie 1995, Curtea de Apel din Manitoba (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 14], unde instanța a precizat că articolul 13 se aplică în cazul unui „copil” care face obiectul unei cereri de înapoiere. Nu se face referire la „copii” sau „frați și surori”.

¹¹² A se vedea, de exemplu, cauza *LM v. MM Nevo*, RFamA 2338/09, 3 iunie 2009, Curtea Supremă (Israel) [Referință INCADAT: HC/E/IL 1037].

¹¹³ A se vedea, mai sus, punctul 73.

¹¹⁴ A se vedea, de exemplu, cauza *DZ v. YVAMVD*, RFamA 2270, 30 mai 2013, Curtea Supremă (Israel) [Referință INCADAT: HC/E/IL/1211].

75. În cazurile care implică, în mod special, o posibilă separare a fraților și surorilor, instanțele ar trebui să aibă în vedere, de asemenea, că nu este necesar ca hotărârea de înapoiere să aibă ca rezultat lipsa contactelor între copii sau separarea permanentă a fraților și surorilor¹¹⁵. Este posibil ca, pe baza unui acord sau a unei hotărâri pronunțate de instanța din statul reședinței obișnuite sau de instanța sesizată cu procedura de înapoiere, contactele între frați și surori să fie menținute, indiferent dacă acestea au loc față în față sau prin alte mijloace. Instanțele ar trebui să nu piardă din vedere faptul că instanțele din statul reședinței obișnuite vor avea ocazia – în cadrul analizei complete a interesului superior care se efectuează în orice procedură de încredințare în momentul înapoierii – să examineze unde trebuie să își aibă reședința frații și surorile și dacă aceștia trebuie să rămână împreună.

¹¹⁵ A se vedea, de exemplu, cauza *K.M.A. v. Secretary for Justice* (a se vedea, mai sus, nota 79).

**Bune practici
pentru instanțe
în cauzele
întemeiate pe
articolul 13
alineatul (1)
litera (b)**

76. Orice bună practică prezentată în secțiunea de față a ghidului ar trebui avută în vedere numai dacă ea corespunde legilor și procedurilor fiecărei părți contractante, dacă este autorizată de acestea și dacă instanța o consideră indicată în speță.

1. Principiu general: administrarea eficace a cauzei

77. În prezenta secțiune se urmărește identificarea bunelor practici menite să consolideze capacitatea instanțelor de a trata afirmațiile de risc grav cu eficacitate, la obiect și cât mai rapid. Aceste bune practici sunt prezentate în cadrul unei administrări eficace a cauzei, în scopul de a se asigura că procedura rămâne axată pe obiectul/domeniul de aplicare limitat al procedurii de înapoiere, inclusiv excepția de risc grav, și că instanța soluționează cauza în mod rapid.
78. Printr-o administrare eficace a cauzei, instanța poate să supravegheze și să planifice administrarea și desfășurarea cauzei, pentru a se asigura că audierile au loc în mod rapid și că procedura nu înregistrează întârzieri nejustificate. Acest lucru presupune ca instanța să comunice sau se întâlnească cu părțile și/sau avocații acestora încă din primele etape ale procedurii de înapoiere și de-a lungul întregii proceduri de câte ori este necesar.
79. Administrarea cauzei ar trebui să înceapă cât mai devreme posibil și să continue cel puțin până la pronunțarea hotărârii de înapoiere sau chiar – în funcție de rolul instanțelor în etapa de executare și când legile și procedurile naționale o permit – până la executarea hotărârii sau punerea în aplicare a acesteia în alt mod. Este de responsabilitatea judecătorului să soluționeze cât mai rapid posibil cauza înaintată în temeiul convenției. Acest lucru presupune pronunțarea cât mai grabnică posibil a unei hotărâri și luarea tuturor măsurilor necesare pentru a se asigura că, prin forma sa, hotărârea pronunțată produce efecte cât mai curând posibil.
80. În cadrul unei administrări eficace a cauzei, instanța ar trebui, când legile și procedurile relevante o permit:
- să se asigure că aspectele cauzei sunt identificate încă din primele etape ale procedurii, astfel încât părțile să poată aduce probele relevante;
 - să examineze posibilitatea de a obține informații sau ajutor din partea/prin intermediul autorității centrale a statelor solicitate/solicitante cu privire afirmațiile ambelor părți și/sau la posibilitatea de obținere a unor măsuri de protecție pentru îndepărtarea riscului grav, precum și pentru facilitarea dispozițiilor necesare pentru înapoierea copilului;
 - să examineze posibilitatea de a obține informații sau ajutor prin intermediul IHNJ sau al comunicărilor judiciare directe¹¹⁶, când este posibil, cu privire la afirmațiile ambelor părți și/sau la posibilitatea de obținere a unor măsuri de protecție pentru îndepărtarea riscului grav, precum și pentru facilitarea dispozițiilor necesare pentru înapoierea copilului.

¹¹⁶ A se vedea Îndrumările incipiente referitoare la comunicările judiciare (*op. cit.* nota 1).

2. Bune practici de administrare a cauzei

a. Identificarea promptă a aspectelor relevante

81. Este important ca aspectele relevante să fie identificate cu precizie, în vederea restrângerii naturii și volumului probelor și argumentelor care urmează să fie aduse. În cadrul unei administrări prompte a cauzei¹¹⁷, judecătorul ar trebui, când legile și procedurile relevante o permit:
- să determine aspectele relevante;
 - să identifice chestiunile în litigiu și să se asigure că părțile se limitează în prezentările lor la ceea ce este relevant în domeniul de aplicare limitat al excepției, dacă aceasta a fost invocată;
 - să identifice informațiile/probele pe care părțile intenționează să le prezinte;
 - să identifice toate faptele convenite și necontestate.

b. Soluționarea amiabilă

82. Administrarea eficace a cauzei presupune discutarea soluționării litigiului și crearea posibilității ca părțile să îl rezolve în cadrul unor proceduri diferite de cele judiciare¹¹⁸. În funcție de legile, procedurile și practicile relevante ale fiecărui stat, părinții pot recurge la mediere¹¹⁹ sau la alte forme de mecanisme de soluționare alternativă a litigiilor, dacă vor să convină asupra modalităților de înapoiere sau de neînapoiere a copilului și, dacă este cazul, asupra aspectelor de fond, cum ar fi, printre altele, modalitățile de relocare a copilului în statul solicitat și contactul cu părintele părăsit. În cadrul administrării prompte a procedurii de înapoiere, dacă există posibilitatea de a se recurge la mediere sau la alte forme de mecanisme de soluționare alternativă a litigiilor, instanța ar trebui, când legile și procedurile relevante o permit:
- să verifice cu atenție, așa cum este obligată să o facă în general, dacă în speță se poate recurge la mediere sau la alte forme de mecanisme de soluționare alternativă a litigiilor¹²⁰. Evaluarea pe care o efectuează în această privință poate fi de o importanță deosebită, în cazul afirmațiilor de risc grav pus pe

¹¹⁷ În numeroase jurisdicții are loc o audiere preliminară pentru tratarea acestor aspecte.

¹¹⁸ În Țările de Jos, de exemplu, medierea dintre părintele care a luat copilul și părintele părăsit face parte integrantă din procedura de înapoiere întemeiată pe Convenția de la Haga, a se vedea K.L. Wehrung și R.G. de Lange-Tegelaar în *The Judges' Newsletter on International Child Protection* (Buletinul informativ al judecătorilor privind protecția internațională a copilului), vol. XVI, primăvara anului 2010 (disponibilă pe site-ul HCCH, la adresa < www.hcch.net >, secțiunea „Publications” (Publicații), apoi „Judges' Newsletter” (Buletinul informativ al judecătorilor), p. 45-48.

¹¹⁹ Referitor la mediere în cazurile de răpire internațională de copii, a se vedea: HCCH, *Ghidul de bune practici în temeiul Convenției de la Haga din 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii – Medierea*, Haga, 2012 (denumit în continuare „Ghidul de bune practici în materie de mediere”) (disponibil și pe site-ul HCCH, a se vedea calea indicată la nota 6).

¹²⁰ În general, este important să se asigure că participarea la mediere nu creează dezavantaje pentru niciuna dintre părți și că fiecare cauză este analizată pentru a se stabili dacă poate face obiectul medierii; a se vedea *ibid.*, printre altele, secțiunile 1.2 și 2.1 și capitolul 10.

seama violenței domestice sau a violenței în familie, pentru a se stabili dacă respectiva cauză poate face obiectul medierii¹²¹;

- să încurajeze părțile să ia în considerare medierea sau alte forme de mecanisme de soluționare alternativă a litigiilor;
- să se asigure, prin stabilirea unor termene stricte, că medierea sau orice altă formă de mecanism de soluționare alternativă a litigiilor, când aceasta este considerată indicată și când mediatorul dispune de cunoștințele și competențele de specialitate necesare, nu întârzie în mod nejustificat continuarea și încheierea rapidă a procedurii de înapoiere¹²². De exemplu, dacă părintele părăsit intenționează să se prezinte în persoană la audierea în instanță, instanța ar putea să se folosească de prezența acestuia și să fixeze un termen foarte scurt pentru mediere, înainte de audierea în instanță. Mediatorii care își oferă asistența în astfel de cazuri ar trebui să fie dispuși să răspundă cererilor de mediere în termen foarte scurt.

După o analiză preliminară efectuată de instanță, analiza detaliată necesară pentru a se stabili dacă speța poate face obiectul medierii ar trebui efectuată de către mediatori calificați.

c. Participarea părților la procedură

83. Asigurarea echității, astfel încât toate părțile, indiferent dacă sunt sau nu sunt reprezentate de un avocat, să poată participa pe deplin și să prezinte cu eficacitate informațiile/probele, fără a cauza întârzieri nejustificate, este o caracteristică esențială a unei administrări eficiente a cauzei. Cât mai devreme posibil și când legile și procedurile relevante le permit, instanța ar trebui, în special:

¹²¹ În cauzele în care se fac acuzații de violență domestică (indiferent dacă acuzațiile respective se dovedesc a fi adevărate sau nu), unele state fie nu autorizează medierea, fie o autorizează cu anumite condiții. În Spania, de exemplu, în conformitate cu *Ley Orgánica 1/2004*, medierea nu poate avea loc în cauzele în care se afirma existența violenței domestice. În Statele Unite ale Americii, fiecare stat are propriile norme în materie de mediere, care pot cuprinde și norme privind administrarea cauzelor în care se fac acuzații legate de violența domestică; în unele sisteme, medierea nu este autorizată în cauzele care implică violență domestică gravă. A se vedea secțiunea 19.4 din profilurile de țară ale Spaniei și Statelor Unite ale Americii (*op. cit.* nota 39). A se vedea, de asemenea, Ghidul de bune practici în materie de mediere (*op. cit.* nota 119), capitolul 10, punctul 266.

¹²² A se vedea Ghidul de bune practici în materie de mediere (*ibid.*), secțiunea 2.1. A se vedea, de asemenea, „Concluziile și recomandările și celei de a patra reuniuni a Comisiei speciale privind revizuirea funcționării Convenției de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii (22-28 martie 2001)”, C&R nr. 1.11, unde se afirmă că „[m]ăsurile utilizate pentru acordarea de asistență în vederea garantării înapoierii de bunăvoie a copilului sau pentru a obține o soluționare amiabilă a acestor aspecte nu trebuie să determine întârzieri nejustificate ale procedurii de înapoiere”; această C&R a fost reafirmată în „Concluziile și recomandările celei de a cincea reuniuni a Comisiei speciale pentru revizuirea funcționării Convenției de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii și punerii în aplicare a Convenției de la Haga din 19 octombrie 1996 privind competența, dreptul aplicabil, recunoașterea, executarea și cooperarea în materia răspunderii părintești și a măsurilor de protecție a copiilor (30 octombrie-9 noiembrie 2006)”, C&R nr. 1.3.1. Toate concluziile și recomandările Comisiei speciale referitoare la revizuirea funcționării Convenției din 1980 pot fi consultate pe site-ul HCCH (a se vedea calea indicată la nota 17).

- să stabilească dacă părintelui părăsit i-a fost adusă la cunoștință natura afirmațiilor de risc grav, fie prin intermediul elementelor prezentate de partea care se împotrivește înapoierii, fie prin intermediul unui avocat sau, dacă este cazul, al autorității centrale, și că acesta este în măsură să participe la procedură în modul stabilit de instanță¹²³;
 - să stabilească dacă părintele părăsit se va prezenta în persoană și/sau dacă acesta va fi reprezentat de un avocat, mai ales în cazurile în care partea reclamantă este autoritatea centrală sau, după caz, parchetul;
 - să determine procedura, dacă aceasta nu este deja prevăzută în legislație, prin care părțile vor avea acces la documente, vor face schimb de documente sau vor notifica documente, după caz.
84. Reprezentarea legală, în special cea asigurată de avocați specializați, este întotdeauna utilă, însă depinde de legile și procedurile naționale relevante dacă părțile la procedura de înapoiere au obligația de a fi reprezentate legal și dacă ele pot obține asistență judiciară sau reprezentare *pro bono*¹²⁴.

d. Participarea copilului la procedură

85. De la adoptarea convenției, cadrele juridice internaționale au cunoscut schimbări. De exemplu, la nivel mondial, adoptarea CDC a avut efecte asupra unor aspecte precum participarea copiilor la procedurile de înapoiere întemeiate pe Convenția din 1980 în jurisdicțiile care sunt parte și la CDC, inclusiv în cazurile în care se invocă excepția prevăzută la articolul 13 alineatul (1) litera (b)¹²⁵.

¹²³ Există avantaje atunci când sunt prezente ambele părți; dacă acest lucru nu este posibil, unele jurisdicții prevăd alte mijloace de comunicare, cum ar fi videoconferința, sub rezerva legilor și procedurilor relevante ale statelor în chestiune.

¹²⁴ A se vedea articolul 26, precum și cea mai recentă versiune a Tabelului cu situația actuală pentru statele care au formulat rezerve cu privire la acest articol, în conformitate cu articolul 42, și care nu sunt deci obligate să ofere asistență judiciară gratuită, cu excepția celei prevăzute în sistemul relevant de asistență judiciară. La articolul 7 alineatul (2) litera (g) din convenție se prevede că autoritățile centrale trebuie să ia toate măsurile necesare, în mod direct sau prin intermediari, „pentru a acorda sau înlesni, dacă este cazul, obținerea de asistență judiciară și juridică, inclusiv participarea unui avocat”. Pentru mai multe informații, a se vedea, de exemplu, Ghidul de bune practici privind practica autorităților centrale (*op. cit.* nota 6), secțiunea 4.13. În orice caz, instanțele trebuie să se asigure că fiecărei părți i se oferă ocazia echitabilă de a prezenta și de a contesta probe și de a obține examinarea documentelor lor de către instanță, indiferent dacă sunt sau nu sunt reprezentate legal. Profilurile de țară conțin informații referitoare la reprezentarea legală și la asistența juridică în legătură cu cererile de înapoiere (*op. cit.*, nota 39), secțiunea 8.

¹²⁵ A se vedea, de exemplu, articolul 12 din CDC. La nivel regional, prin adoptarea Regulamentului Bruxelles IIa în cadrul Uniunii Europene (UE), s-a definit modul în care procedura de înapoiere trebuie să se desfășoare în statele membre ale UE unde regulamentul este aplicabil [a se vedea Regulamentul (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000. A se vedea, în special, articolul 11 din regulamentul. Regulamentul Bruxelles IIa se aplică direct în toate statele membre ale UE, cu excepția Danemarcei. Regulamentul a fost revizuit și înlocuit cu Regulamentul (UE) 2019/1111 din 25 iunie 2019 (a se vedea, mai sus, nota 64). În urma reformării, dreptul copiilor de a avea ocazia să își exprime punctele de vedere a fost consolidat și mai mult].

86. Posibilitatea și modalitatea audierii unui copil și modul în care punctele de vedere ale acestuia sunt obținute și prezentate în fața instanței variază de la o parte contractantă la alte, în funcție de procedurile și practicile interne. În timp ce, în unele state, copilul este audiat direct de instanță, în altele, copilul dialoghează, în cadrul unui interviu, cu un expert, care apoi înaintează instanței un raport cu punctele de vedere exprimate de copil. În astfel de cazuri, persoana care audiază copilul sau care dialoghează cu acesta în cadrul unui interviu ar trebui să aibă calificările necesare în acest sens și cunoștințe specifice despre Convenția din 1980, procedura de înapoiere și domeniul de aplicare limitat al excepției prevăzute la articolul 13 alineatul (1) litera (b)¹²⁶.
87. În cadrul unei administrări eficiente a cauzei, instanța ar trebui, când legile și procedurile relevante o permit:

¹²⁶ A se vedea, de asemenea, Concluziile și recomandările celei de a șasea reuniuni a Comisiei speciale privind funcționarea practică a Convențiilor HCCH din 1980 și 1996 (a se vedea calea indicată la nota 17).

- să aibă în vedere, când este posibil și necesar, numirea unui reprezentant separat pentru copil¹²⁷;
- să informeze sau să încurajeze părțile, reprezentantul separat al copilului sau expertul numit să informeze copilul, în termenul corect și într-un mod corespunzător vârstei și gradului de maturitate al copilului, cu privire la procesul în desfășurare și la posibilele consecințe ale acestuia;
- să aibă în vedere, în momentul obținerii punctelor de vedere ale copilului, recurgerea la instrumente precum rapoartele de familie (adaptate la domeniul de aplicare limitat al procedurii de înapoiere), elaborate de experți care dețin calificările corespunzătoare pentru a ajuta instanța să stabilească ponderea care ar trebui acordată punctelor de vedere ale copilului;
- să se asigure, când este luată decizia de a se obține punctele de vedere ale copilului, că procesul de obținere a punctelor de vedere ale copilului nu cauzează întârzierea nejustificată a examinării cauzei în procedura de înapoiere, stabilind termene stricte în acest scop.

e. Probele

88. Unul dintre obiectivele generale ale unei administrări eficiente a cauzei este că numai probele relevante trebuie admise de instanță și că strângerea de informații și producerea de probe nu cauzează întârzieri nejustificate. Bunele practici prezentate în secțiunea de față sunt menite să ajute instanța să îndeplinească aceste obiective.

f. Expertiza

89. Referitor în mod deosebit la expertiză, aceasta ar trebui utilizată numai dacă este conformă cu natura și domeniul de aplicare restrâns al excepției de risc grav. În cadrul bunelor practici de administrare a cauzei, instanța ar trebui, când legile și procedurile relevante o permit și când este necesar în speță:
- să aibă în vedere întocmirea unei liste de experți adecvați, care să cunoască convenția, procedurile de înapoiere și natura specifică a excepției de risc grav și care să fie dispuși să răspundă la solicitări în termen foarte scurt;
 - în cazul în care ambele părți intenționează să prezinte expertize, să încurajeze mai degrabă utilizarea unui expert calificat corespunzător ales de comun acord sau numit de instanță, decât să permită ca fiecare parte să aducă un expert;
 - să analizeze/aibă în vedere, împreună cu părțile și în cel mai scurt timp, probabilitatea ca un aspect al afirmației de risc grav să necesite avizul unui expert/o expertiză; dacă se consideră că este necesar avizul unui expert:

¹²⁷ În Țările de Jos, practica constantă întemeiată pe articolul 250 din Volumul 1 al Codului Civil este acum că în toate cauzele întemeiate pe Convenția HCCH în care sunt implicați copii în vârstă de peste trei ani este numit un „tutore *ad litem*”. Acest tutore *ad litem* – de obicei, un psiholog (specialist în psihologia copilului) și/sau un mediator înregistrat – reprezintă copilul pe parcursul procedurii care urmează (în primul grad de jurisdicție și la apel), exprimând punctele de vedere ale copilului și evaluând gradul de maturitate al acestuia și măsura în care copilul pare să se simtă liber să se exprime. Aceeași practică se întâlnește în Germania, unde în procedurile întemeiate pe Convenția din 1980 este numit cu regularitate un „*Verfahrensbeistand*” (tutore *ad litem*), în conformitate cu articolul 158 din Legea privind procedura de dreptul familiei și procedura necontencioasă.

- să identifice aspectele specifice pentru care se solicită o expertiză, de exemplu, prin intermediul unor instrucțiuni, al unei hotărâri judecătorești sau al unei note de informare;
 - să le reamintească părților și expertului că domeniul de aplicare al procedurii de înapoiere este limitat și că excepția de risc grav are o sferă restrânsă și că este necesar să limiteze strict numărul de aspecte în care doresc să prezinte avizul unui expert/o expertiză;
 - să stabilească un termen în care avizul expertul poate fi înaintat instanței și/sau prezentat părților, după caz, pe cale verbală sau în scris, pentru a se asigura că nu există întârzieri nejustificate;
 - dacă are competența de a numi un expert, să aleagă expertul potrivit și să se asigure că acestuia îi sunt transmise informațiile relevante și
 - să stabilească o dată pentru continuarea audierilor în speță și să se asigure că expertul este disponibil la data respectivă pentru furnizarea de probe și de informații, dacă este necesar;
- să ia în considerare posibilitatea ca expertul să își prezinte raportul mai degrabă pe cale verbală în persoană sau pe cale audio sau prin videoconferință decât în scris, pentru a se evita întârzierile nejustificate în cadrul procedurii.

g. Asistența autorităților centrale și comunicările judiciare directe

90. Când legile și procedurile relevante o permit și când este considerat necesar pentru evaluarea alegărilor de risc grav, instanțele pot solicita informații suplimentare autorităților centrale, în scopul de a înțelege mai bine cadrul juridic al sistemului de protecție a copilului existent în statul reședinței obișnuite sau de a clarifica anumite afirmații sau fapte¹²⁸. Instanțele pot, de asemenea, să solicite în mod specific informațiile disponibile cu privire la situația socială a copilului, prin intermediul autorităților centrale. Instanțele trebuie totuși să evite să ceară autorităților centrale să întreprindă anchete sau investigații care depășesc cadrul funcțiilor și competențelor acestora (a se vedea secțiunea IV).

¹²⁸ A se vedea, de exemplu, cauza *Kovacs v. Kovacs* (2002), 59 O.R. (3d) 671 (Sup. Ct.), 23 aprilie 2002, Curtea Superioară de Justiție din Ontario (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 760], unde instanța a impus avocaților părților să înainteze o solicitare comună Autorității centrale federale a Canadei desemnate în temeiul Convenției din 1980, pentru ca aceasta să ia măsurile cele mai eficace în statul reședinței obișnuite pentru a stabili dacă partea reclamantă fusese condamnată și pedepsită după cum se afirma și dacă hotărârea de condamnare era autentică. A se vedea, de asemenea, cauza *M.G. v. R.F.*, 2002 R.J.Q. 2132, 23 august 2002, Curtea de Apel din Québec (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 762], unde avocatul care reprezenta Autoritatea centrală a statului solicitat a adus la cunoștința instanței că părintele care a luat copilul continua să beneficieze de sprijinul financiar acordat de statul solicitat, chiar dacă urma să se afle în afara jurisdicției pentru o perioadă de maximum șase luni; afirmația acestuia referitoare la lipsa resurselor financiare și de altă natură nu mai putea astfel să fie luată în considerare.

Instanțele pot obține informații relevante și prin intermediul comunicărilor judiciare directe, intrând în contact cu alți judecători din jurisdicțiile lor sau cu judecători de pe teritoriul altor părți contractante. În cazul din urmă, instanțele pot recurge la IHNJ, o rețea alcătuită din unul sau mai mulți membri ai sistemului judiciar al părților contractante. IHNJ înlesnește comunicarea și cooperarea între judecători la nivel internațional, pentru a contribui la funcționarea eficientă a convenției. Judecătorii pot verifica pe site-ul HCCH dacă din jurisdicția lor a fost desemnat vreun judecător în cadrul IHNJ¹²⁹. În acest caz, judecătorii ar trebui să contacteze persoana respectivă, în vederea inițierii unor comunicări judiciare directe prin intermediul rețelei și/sau a obținerii de sprijin în acest sens. Judecătorii care intenționează începerea unor comunicări judiciare directe sunt invitați să consulte Îndrumările incipiente și principiile generale referitoare la comunicările judiciare, publicate de HCCH¹³⁰. Dacă legile și procedurile relevante o permit, autoritățile centrale pot, la rândul lor, să contribuie la înlesnirea unor comunicări judiciare directe.

¹²⁹ A se vedea lista membrilor IHNJ, disponibilă pe site-ul HCCH (a se vedea calea indicată la nota 34).

¹³⁰ A se vedea Îndrumările incipiente referitoare la comunicările judiciare (*op. cit.* nota 1).

IV

**Bune practici
pentru autoritățile
centrale în cauzele
întemeiate pe
articolul 13
alineatul (1)
litera (b)**

91. Oricare dintre bunele practici prezentate în secțiunea de față ar trebui luată în considerare numai dacă legile și procedurile relevante ale fiecărei părți contractante o permit. Mai mult, nu ar trebui să se interpreteze că bunele practici menționate în prezenta secțiune ar impune vreo obligație autorităților centrale ale părților contractante în plus față de cele prevăzute în convenție (articolul 7).

1. Obligațiile generale ale autorităților centrale – cooperare și furnizarea de informații

92. O funcție importantă a autorității centrale constă în luarea tuturor măsurilor potrivite pentru a înlesni deschiderea de proceduri judiciare sau administrative în vederea înapoierii fără pericol a copilului [articolul 7 alineatul (2) literele (f) și (h)]. Modul în care autoritatea centrală își îndeplinește această sarcină diferă de la o parte contractantă la alta, în funcție de rolul care i-a fost atribuit în statul său și de funcțiile și competențele pe care le are în temeiul actului legislativ național de instituire. O diferență notabilă este că, în unele state, procedura de înapoiere este deschisă de autoritatea centrală sau de parchet, prin depunerea unei cereri în fața instanței, în timp ce, în alte state, cererea este înaintată instanței de către părintele părăsit.
93. În cadrul responsabilităților lor, autoritățile centrale au și datoria de a coopera între ele și de a promova cooperarea în rândul autorităților interne, în vederea asigurării înapoierii imediate a copilului [articolul 7 alineatul (1)]. Mai ales în cauzele în care se invocă excepția prevăzută la articolul 13 alineatul (1) litera (b), această cooperare poate permite autorităților centrale să răspundă rapid la cererile de informații adresate de instanță cu privire la disponibilitatea unor măsuri de protecție prin care copilul este ferit de riscul grav, sub rezerva legilor relevante. Atunci când este relevant, indicat și autorizat prin lege, autoritățile centrale pot face schimb de informații referitoare la situația socială a copilului [articolul 7 alineatul (2) litera (d)].

2. Rolul limitat al autorităților centrale în ceea ce privește excepția de risc grav

94. Examinarea aspectelor de fapt și de drept, inclusiv a eventualelor afirmații întemeiate pe articolul 13 alineatul (1) litera (b), este exclusiv de competența instanței care hotărăște asupra cererii de înapoiere¹³¹. Această precizare este importantă pentru a se stabili în ce *nu* constă rolul autorității centrale: nu este de datoria autorității centrale să examineze afirmațiile întemeiate pe articolul 13 alineatul (1) litera (b) și nici să acționeze în funcție de o eventuală examinare a afirmațiilor¹³². Prin urmare, autoritatea centrală trebuie să aibă grijă să nu întârzie procedura prin luarea de inițiative care nu sunt necesare, în special în statele în care introducerea cauzei în instanță este asigurată de autoritatea centrală acționând personal sau prin reprezentant. Dacă acest lucru intră în funcțiile și competențele sale și dacă, astfel, nu întârzie începerea procedurii judiciare, autoritatea centrală ar trebui totuși să ia, încă din primele etape ale procedurii de înapoiere, măsuri pentru strângerea informațiilor susceptibile a fi necesare sau solicitate, pentru a ajuta instanța în timp util și pentru a evita amânarea procedurii pe motivul strângerii informațiilor respective.

3. Bune practici pentru autoritatea centrală a statului solicitant

95. În cadrul bunelor practici, autoritatea centrală a statului solicitant ar trebui să fie pregătită, când i se solicită și când legile și procedurile relevante o permit:
- să furnizeze informații cu privire la legile și procedurile din jurisdicția proprie;
 - să prezinte un raport privind situația socială a copilului, numai dacă furnizarea acestui tip de informații este relevantă, indicată și autorizată prin lege;
 - să furnizeze, la cerere, informații de fapt, sub forma unui răspuns, cu privire la circumstanțe speciale din statul solicitant, dacă furnizarea acestui tip de informații este relevantă, indicată și autorizată prin lege;

¹³¹ A se vedea „Tabelul concluziilor și recomandărilor reuniunilor precedente ale Comisiei speciale privind Convenția din 1980 privind răpirea de copii și Convenția din 1996 privind protecția copiilor (1989 – prima reuniune, 1993 – a doua reuniune, 1997 – a treia reuniune, 2001 – a patra reuniune, 2002 – reuniune de evaluare, 2006 – a cincea reuniune, 2011-2012 – a șasea reuniune)”, documentul preliminar nr. 6 din iulie 2017 în atenția celei de A șaptea reuniuni a Comisiei speciale privind funcționarea practică a Convenției din 1980 privind răpirea de copii și a Convenției din 1996 privind protecția copiilor (octombrie 2017), punctul 38: „Comisia specială subliniază din nou că – (a) în exercitarea funcțiilor pe care le au în ceea ce privește acceptarea cererilor, autoritățile centrale ar trebui să respecte faptul că aspectele de fapt și de drept (cum ar fi reședința obișnuită, existența unor drepturi privind încredințarea sau alegațiile de violență domestică) sunt, în general, examinate de instanță sau de altă autoritate competentă care hotărăște asupra cererii de înapoiere; (b) [...]”, a se vedea C&R nr. 13 a Comisiei speciale din 2011 și C&R nr. 1.1.3 a Comisiei speciale din 2006 (disponibile pe site-ul HCCH, a se vedea calea indicată la nota 17).

¹³² Nu ar trebui să se interpreteze, prin urmare, că articolul 27 din convenție, în temeiul căreia autoritatea centrală are o putere de apreciere foarte restrânsă de a nu accepta o cerere de înapoiere, ar permite autorității centrale să nu accepte o cerere de înapoiere pe baza unei alegații de risc grav.

- la cerere, să furnizeze informații cu privire la punerea în aplicare a unor eventuale dispoziții administrative necesare și indicate pentru asigurarea înapoierii fără pericol a copilului și să înlăsească punerea în aplicare a dispozițiilor respective;
- să acționeze în cel mai scurt timp posibil și să ia toate măsurile necesare pentru a respecta termenele stabilite de instanță, astfel încât să nu provoace întârzieri nejustificate; să furnizeze, la cerere, informații autorităților din statul solicitant, pentru a înlăseși, în măsura posibilului, eficacitatea măsurilor de protecție; de exemplu, să informeze serviciile sociale relevante cu privire la sosirea iminentă a copilului, astfel încât acestea să poată întreprinde acțiunile necesare pentru îndepărtarea riscului grav.

4. Bune practici pentru autoritatea centrală a statului solicitat

96. În cadrul bunelor practici, autoritatea centrală a statului solicitat ar trebui să fie pregătită, când i se solicită și când legile și procedurile relevante o permit:
- să aducă imediat la cunoștința autorității centrale a statului solicitant toate cererile de informații formulate de instanță și termenul stabilit de instanță pentru furnizarea informațiilor respective;
 - să aducă la cunoștința autorității centrale a statului solicitant, cu regularitate și după caz, orice informație relevantă, inclusiv despre avansarea și rezultatul procedurii, și orice fel de cerință stabilită de instanță în legătură cu hotărârea de înapoiere a copilului, hotărârile în oglindă sau alte hotărâri de protecție a copilului împotriva riscului grav și de înlăseșire a înapoierii fără pericol a copilului;
 - să acționeze în cel mai scurt timp posibil și să ia toate măsurile necesare pentru a respecta termenele stabilite de instanță, astfel încât să nu provoace întârzieri nejustificate.

V

Resurse utile

97. În scopul dobândirii și consolidării cunoștințelor și a înțelegerii interpretării și aplicării articolului 13 alineatul (1) litera (b), instanțele, autoritățile centrale și alții pot consulta resursele următoare.

1. Raportul explicativ privind Convenția din 1980

98. Raportul explicativ privind convenția¹³³, în care, printre altele, se oferă informații despre lucrările pregătitoare și la circumstanțele încheierii convenției, poate fi utilizat ca mijloc suplimentar de interpretare a convenției¹³⁴.

2. Actele și documentele celei de a paisprezecea sesiuni (1980)

99. *Actele și documentele celei de a paisprezecea sesiuni*¹³⁵ cuprind nu doar Raportul explicativ, ci și toate lucrările pregătitoare care au precedat adoptarea textului convenției, cum ar fi documente preliminare, documente de lucru pregătite de către delegațiile participante la sesiune și procesele-verbale ale reuniunilor desfășurate în cadrul sesiunii. Aceste documente pot fi utilizate ca mijloace suplimentare de interpretare a convenției¹³⁶.

3. Baza de date privind răpirea internațională de copii (INCADAT)

100. INCADAT¹³⁷ a fost creată pentru a se facilita înțelegerea reciprocă și interpretarea mai uniformă a convenției. Baza de date este disponibilă online și poate fi consultată gratuit în limbile engleză, franceză și spaniolă. INCADAT conține rezumatele și textele complete ale principalelor hotărâri relevante în ceea ce privește răpirea internațională de copii din toată lumea. Baza de date oferă, de asemenea, compendii de analize juridice concise referitoare la aspecte care fac deseori obiectul litigiilor și al interpretării judiciare în procedurile de înapoiere, inclusiv articolul 13 alineatul (1) litera (b)¹³⁸.

¹³³ *Op. cit.* nota 10.

¹³⁴ A se vedea articolul 31 din *Convenția de la Viena din 23 mai 1969 privind dreptul tratatelor*.

¹³⁵ *Op. cit.* nota 10.

¹³⁶ A se vedea articolul 32 din *Convenția de la Viena din 23 mai 1969 privind dreptul tratatelor*.

¹³⁷ Disponibilă la adresa < www.incadat.com >.

¹³⁸ Pentru o analiză a articolului 13 alineatul (1) litera (b), a se vedea site-ul HCCH, la adresa < www.hcch.net >, secțiunea „Child Abduction” (Răpirea copiilor), „The Convention” (Convenția), „Case Law Analysis” (Analiza jurisprudenței), „Exceptions to Return” (Excepții la înapoiere), apoi „Grave Risk of Harm” (Risc grav de pericol).

4. Ghidurile de bune practici publicate de HCCH

101. Pe lângă prezentul ghid, HCCH a publicat alte ghiduri de bune practici¹³⁹ referitoare la convenție, care ar putea fi utile instanțelor, autorităților centrale și altora la interpretarea și aplicarea articolului 13 alineatul (1) litera (b):
- Ghid de bune practici în temeiul Convenției de la Haga din 1980 privind răpirea de copii – Partea I – Practica autorităților centrale;
 - Ghid de bune practici în temeiul Convenției de la Haga din 1980 privind răpirea de copii – Partea a II-a – Măsurile de punere în aplicare;
 - Ghid de bune practici în temeiul Convenției de la Haga din 1980 privind răpirea de copii – Partea a III-a – Măsurile preventive;
 - Ghid de bune practici în temeiul Convenției de la Haga din 1980 privind răpirea de copii – Partea a IV-a – Executarea;
 - Ghid de bune practici în temeiul Convenției de la Haga din 1980 privind răpirea de copii – Partea a V-a – Medierea și
 - Contactele transfrontaliere referitoare la copii – Principii generale și ghid de bune practici.

5. Rețeaua internațională de judecători de la Haga (IHNJ)

102. Crearea unei IHNJ specializate în dreptul familiei a fost propusă pentru prima oară la Seminarul pentru judecători pe tema protecției internaționale a copiilor, care a avut loc la De Ruwenberg în 1998. S-a recomandat ca autoritățile competente din diferitele jurisdicții (de exemplu, președinții instanțelor sau alți funcționari din cadrul diferitelor culturi juridice) să desemneze unul sau mai mulți membri ai sistemului judiciar care să îndeplinească rolul de canal de comunicare și de legătură cu autoritățile centrale naționale, alți judecători din jurisdicția lor și judecătorii de pe teritoriul altor părți contractante, în ceea ce privește, cel puțin inițial, chestiunile relevante pentru Convenția din 1980. IHNJ facilitează comunicările și cooperarea între judecători la nivel internațional, în vederea asigurării funcționării eficiente a convenției. Judecătorii sunt invitați să consulte lista membrilor IHNJ, disponibilă pe site-ul HCCH¹⁴⁰.

¹³⁹ Toate aceste publicații sunt disponibile pe site-ul HCCH, la adresa < www.hcch.net > secțiunea „Publications” (Publicații), apoi „Guides to Good Practice” (Ghiduri de bune practici).

¹⁴⁰ A se vedea lista membrilor IHNJ, disponibilă pe site-ul HCCH (a se vedea calea indicată la nota 34).

6. *Buletinul informativ al judecătorilor privind protecția internațională a copilului*

103. *Buletinul informativ al judecătorilor* asigură diseminarea informațiilor referitoare la cooperarea judiciară în domeniul protecției internaționale a copiilor. Prima oară a fost publicat de HCCH în 1999. În prezent, buletinul informativ este publicat de două ori pe an¹⁴¹.

7. Documentele elaborate de autoritățile naționale

104. Pentru a ajuta instanțele să trateze cauzele complexe, autoritățile judiciare naționale au publicat, de-a lungul anilor, manuale și documente similare, cum ar fi:
- manualul în format electronic publicat de Institutul Judiciar Național al Canadei¹⁴²;
 - Manualul național al Australiei privind violența domestică și violența în familie¹⁴³;
 - Protocolul Argentinei pentru funcționarea convențiilor privind răpirea internațională de copii¹⁴⁴;
 - ghidul în format electronic publicat de Parchetul Braziliei¹⁴⁵.

¹⁴¹ Toate volumele *Buletinului informativ al judecătorilor* sunt disponibile în engleză și franceză, iar unele dintre ele, în spaniolă, pe site-ul HCCH (a se vedea calea indicată în nota 118). În volumul V al *Buletinului informativ al judecătorilor* se acordă o atenție specială articolului 13 alineatul (1) litera (b).

¹⁴² Convenția de la Haga din 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, Manualul în format electronic al Institutului Judiciar Național, Institutul Judiciar Național, actualizat în mai 2018.

¹⁴³ Acest manual este disponibil la adresa < <https://aija.org.au/publications/national-domestic-and-family-violence-bench-book/> > (consultat ultima oară la 5 februarie 2020).

¹⁴⁴ *Protocolo de actuación para el funcionamiento de los convenios de sustracción internacional de niños*, aprobat la 28 aprilie 2017. Protocolul este disponibil pe site-ul Curții Supreme a Argentinei, la adresa < <http://www.cij.gov.ar/adj/pdfs/ADJ-0.305074001493756538.pdf> > (consultat ultima oară la 5 februarie 2020).

¹⁴⁵ Ghidul este disponibil la adresa < http://www.agu.gov.br/page/content/detail/id_conteudo/157035 > (consultat ultima oară la 5 februarie 2020).

Indexul cauzelor citate

Indexul cauzelor citate

Toate hotărârile citate în prezentul ghid și indexate mai jos pot fi consultate în INCADAT¹⁴⁶, unde textul integral al hotărârilor în limba originală este însoțit de un rezumat în limbile engleză, franceză sau spaniolă, în două dintre aceste limbi sau în toate aceste trei limbi. Hotărârea căutată se accesează cu ușurință prin introducerea în câmpul de căutare a numărului de referință INCADAT indicat între paranteze drepte.

Cifrele indică numărul paginii.

Argentina

- A. v. A.*, 5 octombrie 2001, Curtea de Primă Instanță din Buenos Aires (Argentina) [Referință INCADAT: HC/E/AR 487] ----- 45
- E.S. s/ Reintegro de hijo*, 11 iunie 2013, *Corte Suprema de Justicia de la Nación* (Argentina) [Referință INCADAT: HC/E/AR 1305] ----- 33
- G., P. C. c. H., S. M. s/ reintegro de hijos*, 22 august 2012, *Corte Suprema de Justicia de la Nación* (Argentina) [Referință INCADAT: HC/E/AR 1315] ----- 43, 54

Australia

- Director General, Department of Community Services Central Authority v. J.C. and J.C. and T.C.*, 11 iulie 1996, Plenul Tribunalului pentru Familie din Sydney (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 68] ----- 54
- Director-General Department of Families, Youth and Community Care and Hobbs*, 24 septembrie 1999, Tribunalul pentru Familie din Brisbane (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 294] ----- 53
- Director-General, Department of Families v. R.S.P.* [2003] FamCA 623, 26 august 2003, Plenul Tribunalului pentru Familie (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 544] -- 53
- DP v. Commonwealth Central Authority*, [2001] HC 39, (2001) 180 ALR 402 (Australia) [Referință INCADAT HC/E/AU 346] ----- 47
- Gsponer v. Johnson*, 23 decembrie 1988, Plenul Tribunalului pentru Familie din Melbourne (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 255] ----- 33
- H.Z. v. State Central Authority*, 6 iulie 2006, Plenul Tribunalului pentru Familie din Melbourne (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 876] ----- 29
- Police Commissioner of South Australia v. H.*, 6 august 1993, Tribunalul pentru Familie din Adelaide (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 260] ----- 43
- State Central Authority v. Maynard*, 9 martie 2003, Tribunalul pentru Familie (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 541] ----- 47
- State Central Authority, Secretary to the Department of Human Services v. Mander*, 17 septembrie 2003, Tribunalul pentru Familie (Australia) [Referință INCADAT: HC/E/AU 574] ----- 42

¹⁴⁶ A se vedea secțiunea V din prezentul ghid.

Austria

2Ob90/10i, 8 iulie 2010, *Oberster Gerichtshof* (Austria) [Referință INCADAT: HC/E/AT 1047] ----- 51

Belgia

No 03/3585/A, 17 aprilie 2003, *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Belgia) [Referință INCADAT: HC/E/BE 547] ----- 45

No de rôle: 07/78/C, 25 ianuarie 2007, *Tribunal de première instance de Bruxelles* (Belgia) [Referință INCADAT: HC/E/BE 857] ----- 47

Canada

Achakzad v. Zemaryalai [2011] W.D.F.L. 2, 20 iulie 2010, Curtea de Justiție din Ontario (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 1115] ----- 42

Chalkley v. Chalkley (1995) ORFL (4th) 422, 13 ianuarie 1995, Curtea de Apel din Manitoba (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 14] ----- 55

J.D. v. P.D., (2010) ONCJ 410, 9 septembrie 2010, Curtea de Justiție din Ontario (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 1421] ----- 36

Kovacs v. Kovacs (2002), 59 O.R. (3d) 671 (Sup. Ct.), 23 aprilie 2002, Curtea Superioară de Justiție din Ontario (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 760] ---- 65

M.G. v. R.F., 2002 R.J.Q. 2132, 23 august 2002, Curtea de Apel din Québec (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 762] ----- 65

Mbuyi v. Ngalula, (2018) MBQB 176, 8 noiembrie 2018, Înalta Curte din Manitoba (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 1416] ----- 36, 42

Office of the Children's Lawyer v. Balev, 2018 SCC 16, Curtea Supremă a Canadei (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 1389] ----- 16

Thomson v. Thomson, [1994] 3 SCR 551, 20 octombrie 1994, Curtea Supremă a Canadei (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 11] ----- 28

Solis v. Tibbo Lenoski, 2015 BCCA 508 (CanLII) (Canada) [Referință INCADAT HC/E/CA 1403] ----- 47

Y.D. v. J.B., [1996] R.D.F. 753, 17 mai 1996, Curtea Superioară din Québec (Canada) [Referință INCADAT: HC/E/CA 369]----- 40

Chile

N. R. c. J. M. A. V. s/ reintegro de hijo, 28 februarie 2013, *Corte Suprema* (Chile) ¶[Referință INCADAT: HC/E/CL 1318] ----- 44

China

EW v. LP, HCMP1605/2011, 31 ianuarie 2013, Înalta Curte a Regiunii Administrative Speciale Hong Kong (China) [Referință INCADAT: HC/E/CNh 1408] ----- 28

LPQ v. LYW [2014] HKCU 2976, 15 decembrie 2014, Înalta Curte a Regiunii Administrative Speciale Hong Kong (China) [Referință INCADAT: HC/E/CNh 1302] - 52

Danemarca

B-2939-01, 11 ianuarie 2002, *Vestre Landsret* (Danemarca) [Referință INCADAT: HC/E/DK 519] ----- 45

cauza V.L. B-1572-09, 23 septembrie 2009, *Vestre Landsret* (Danemarca) [Referință INCADAT: HC/E/DK 1101] ----- 47

Elveția

5A_285/2007/frs, 16 august 2007, *Tribunal fédéral, IIe cour de droit civil* (Elveția) [Referință INCADAT: HC/E/CH 955] ----- 44

Franța

No de pourvoi 08-18126, 25 februarie 2009, *Cour de cassation* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1013] ----- 43

No de pourvoi 14-17.493, 19 noiembrie 2014, *Cour de cassation* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1309] ----- 45

No de pourvoi 17-11031, 4 mai 2017, *Cour de cassation* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1346] ----- 47

No de RG 06/00395, 30 mai 2006, *Cour d'appel de Paris* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1010] ----- 42

No de RG 08/04984, 18 februarie 2009, *Cour d'appel de Nîmes* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1135] ----- 44

No de RG 11/01062, 28 iunie 2011, *Cour d'appel de Bordeaux* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1128] ----- 43

No de RG 11/01437, 1 decembrie 2011, *Cour d'appel d'Agen* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1172] ----- 48

No de RG 11/02685, 28 iunie 2011, *Cour d'appel de Rennes* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1129] ----- 45, 51

No de RG 11/02919, 19 septembrie 2011, *Cour d'appel de Lyon* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1168] ----- 43

No de RG 12-19382, 20 martie 2013, *Cour de cassation* (Franța) [Referință INCADAT: HC/E/FR 1213] ----- 43

Germania

12 UF 532/16, 6 iulie 2016, *Oberlandesgericht München Senat für Familiensachen* (Germania) [Referință INCADAT: HC/E/DE 1405] ----- 29

17 UF 56/16, 4 mai 2016, *Oberlandesgericht Stuttgart Senat für Familiensachen* (Germania) [Referință INCADAT: HC/E/DE 1406] ----- 43

7 UF 660/17, 5 iulie 2017, *Oberlandesgericht Nürnberg Senat für Familiensachen* (Germania) [Referință INCADAT: HC/E/DE 1409] ----- 48

Irlanda

A.S. v. P.S. (*Child Abduction*) [1998] 2 IR 244, 26 martie 1998, Curtea Supremă (Irlanda) [Referință INCADAT: HC/E/IE 389] ----- 43

Israel

DZ v. YVAMVD, RFAmA 2270, 30 mai 2013, Curtea Supremă (Israel) [Referință INCADAT: HC/E/IL/1211] ----- 55

LM v. MM Nevo, RFAmA 2338/09, 3 iunie 2009, Curtea Supremă (Israel) [Referință INCADAT: HC/E/IL 1037] ----- 55

Motion for Leave to Appeal (Family Matters) 5690/10, 10 august 2010, Curtea Supremă (Israel) [Referință INCADAT: HC/E/1290] ----- 49, 50

Mexic

Procedure for International Return of Children, Case No 2926/2008, 16 februarie 2009, *Tercera Sala Familiar del Honorable Tribunal Superior de Justicia del Distrito Federal* (Mexic) [Referință INCADAT: HC/E/MX 1038] ----- 45

Noua Zeelandă

H. v. H. [1995] 12 FRNZ 498, 4 decembrie 1995, Înalta Curte din Wellington (Noua Zeelandă) [Referință INCADAT: HC/E/NZ 30] ----- 45

K.M.A. v. Secretary for Justice [2007] NZFLR 891, 5 iunie 2007, Curtea de Apel a Noii Zeelande (New Zealand) [Referință INCADAT: HC/E/NZ 1118] ----- 43

Secretary for Justice v. N., ex parte C., 4 martie 2001, Înalta Curte din Wellington (Noua Zeelandă) [Referință INCADAT: HC/E/NZ 501] ----- 51

Regatul Unit

F. v. M. (Abduction: Grave Risk of Harm) [2008] 2 FLR 1263, 6 februarie 2008, Înalta Curte a Angliei și Țării Galilor, Secția Familie (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 1116] ----- 41, 51

O. v. O. 2002 SC 430, 3 mai 2002, *Outer House of the Court of Session of Scotland* (Curtea Supremă a Scoției) (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UKs 507] ----- 55

Re A. (Minors) (Abduction: Custody Rights) [1992] Fam 106, 12 februarie 1992, Curtea de Apel a Angliei și Țării Galilor (Regatul Unit) (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 48] ----- 44

Re C. (Abduction: Grave Risk of Psychological Harm) [1999] 1 FLR 1145, 2 decembrie 1999, Curtea de Apel a Angliei și Țării Galilor (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 269] ----- 53

Re D. [2006] 3 WLR 0989, 16 noiembrie 2006, Camera Lorzilor din Regatul Unit (Anglia și Țara Galilor) (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 880] ----- 28

Re D. (Article 13b: Non-return) [2006] EWCA Civ 146, 25 ianuarie 2006, Curtea de Apel a Angliei și Țării Galilor (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 818] ----- 45

cauza Re E. (Children) (Abduction: Custody Appeal) [2011] UKSC 27, ¶[2012] 1 A.C. 144, 10 iunie 2011, Curtea Supremă a Regatului Unit (Anglia și Țara Galilor) (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 1068] ----- 28, 43, 52

Re G. (Abduction: Withdrawal of Proceedings, Acquiescence, Habitual Residence) [2007] EWHC 2807 (Fam), 30 noiembrie 2007, Înalta Curte a Angliei și Țării Galilor, Secția Familie (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 966] ----- 49

Re M. and J. (Abduction) (International Judicial Collaboration) [1999] 3 FCR 721, 16 august 1999, Înalta Curte a Angliei și Țării Galilor (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 266] ----- 50

- Re S. (A Child) (Abduction: Rights of Custody)* [2012] UKSC 10, [2012] 2 A.C. 257, 14 martie 2012, Curtea Supremă a Regatului Unit (Anglia și Țara Galilor) (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 1147] ----- 53
- Re T. (Abduction: Child's Objections to Return)* [2000] 2 F.L.R. 192, 18 aprilie 2000, Curtea de Apel a Angliei și Țării Galilor (Regatul Unit) [Referință INCADAT: HC/E/UK 270] ----- 55
- Re W. (A Child)* [2004] EWCA Civ 1366 (the UK) [Referință INCADAT: HC/E/UK 771] ----- 40

Statele Unite ale Americii

- Abbott v. Abbott*, 130 S. Ct. 1983 (2010), 17 mai 2010, Curtea Supremă (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/USf 1029] ----- 21
- Escaf v. Rodriquez*, 200 F. Supp. 2d 603 (E.D. Va. 2002), 6 mai 2002, Curtea Federală Districtuală pentru Districtul de Est Virginia, Divizia Alexandria (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/USf 798] ----- 44
- Freier v. Freier*, 969 F. Supp. 436 (E.D. Mich. 1996), 4 octombrie 1996, Curtea Federală Districtuală pentru Districtul de Est Michigan, Divizia de Sud (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/USf 133] ----- 45
- Gomez v. Fuenmayor*, No 15-12075, 5 februarie 2016, Curtea de Apel a Statelor Unite pentru Al Unsprezecelea Circuit (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/US 1407] 40
- In the Matter of L.L. (Children)*, 22 mai 2000, Tribunalul pentru Familie din New York (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/USs 273] ----- 54
- Miltiadous v. Tetervak*, 686 F. Supp. 2d 544 (E.D. Pa. 2010), 19 februarie 2010, Curtea Federală Districtuală pentru Pennsylvania, Divizia de Est (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/US 1144] ----- 40
- Ostevoll v. Ostevoll*, 2000 WL 1611123 (S.D. Ohio 2000), 16 august 2000, Curtea Federală Districtuală pentru Ohio (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/US 1145] ----- 42
- Pliego v. Hayes*, 843 F.3d 226 (6th Cir. 2016), 5 decembrie 2016, Curtea de Apel pentru Al Șaselea Circuit (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/US 1386] ----- 51
- Sabogal v. Velarde*, 106 F. Supp. 3d 689 (2015), 20 mai 2015, Curtea Federală Districtuală pentru Maryland (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/USf 1383] -- 37, 49
- Souratgar v. Fair*, 720 F.3d 96 (2nd Cir. 2013), 13 iunie 2013, Curtea de Apel a Statelor Unite pentru Al Doilea Circuit (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/US 1240] - 41
- Tabacchi v. Harrison*, 2000 WL 190576 (N.D.Ill.), 2 august 2000, Curtea Federală Districtuală pentru Districtul de Nord Illinois, Divizia de Est (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/USf 465] ----- 41
- Taylor v. Taylor*, 502 Fed.Appx. 854, 2012 WL 6631395 (C.A.11 (Fla.)) (11th Cir. 2012), 20 decembrie 2012, Curtea de Apel a Statelor Unite pentru Al Unsprezecelea Circuit (Statele Unite) [Referință INCADAT: HC/E/US 1184] ----- 40

Țările de Jos

- X. (the mother) against Y. (the father)*, 22 februarie 2018, *Rechtbank 's-Gravenhage* (Țările de Jos) [Referință INCADAT: HC/E/NL 1391] ----- 42

Zimbabwe

Secretary for Justice v. Parker, 1999 (2) ZLR 400 (H), 30 noiembrie 1999, Înalta Curte (Zimbabwe) [Referință INCADAT: HC/E/ZW 340] ----- 41